Adam Pawłowski

Konkurencyjność szkolnictwa akademickiego we Wrocławiu na polskim i europejskim rynku edukacyjnym

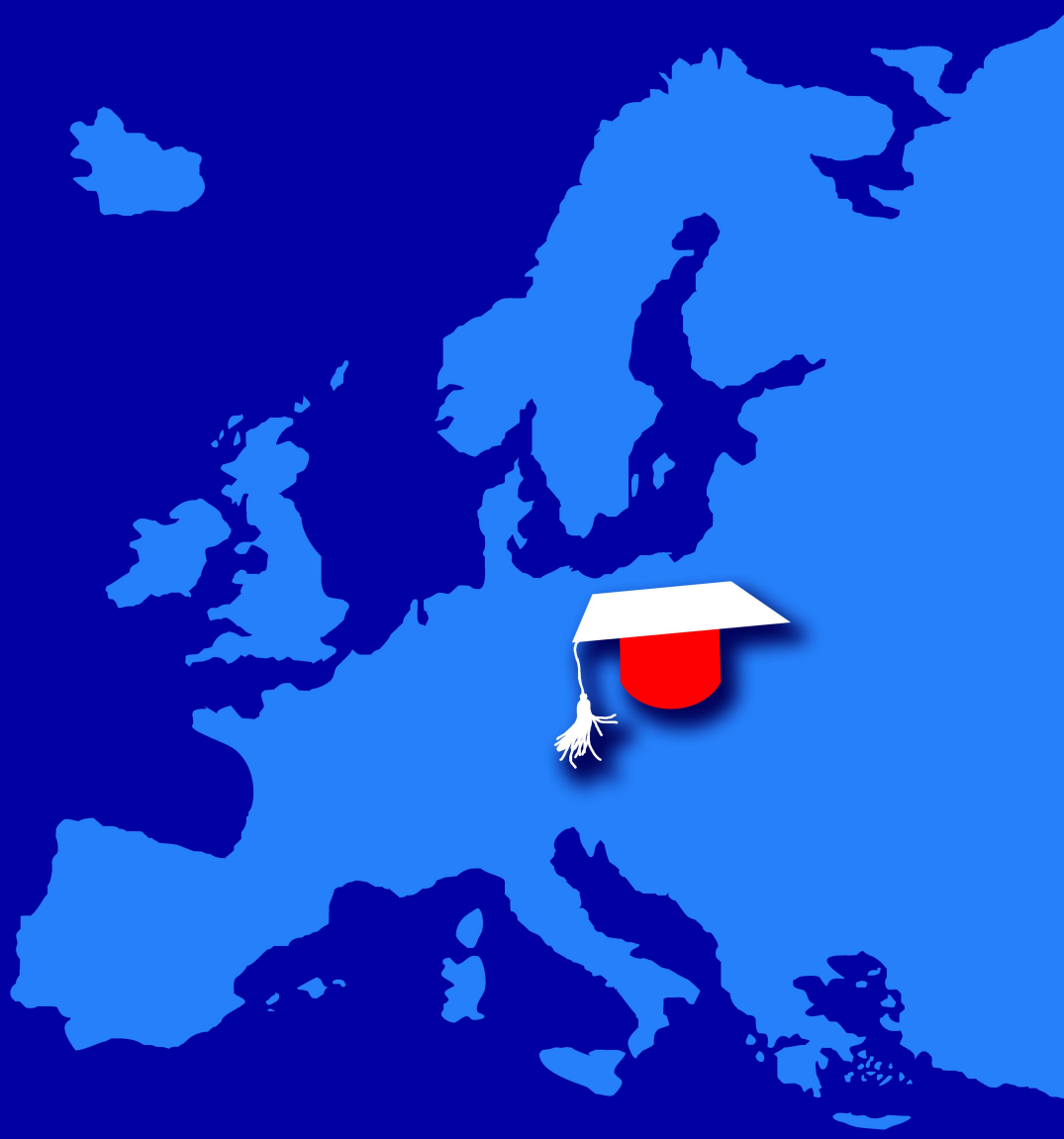

Wrocław 2010

Adam Pawłowski

Konkurencyjność szkolnictwa akademickiego we Wrocławiu na polskim i europejskim rynku edukacyjnym

Wrocław 2010

Publikacja wydana ze środków
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego i Politechniki Wrocławskiej

Recenzenci

PROF. DR HAB. WITOLD KWAŚNICKI
PROF. DR HAB. TADEUSZ TRZISZKA

Projekt okładki

ANNA ZAGÓRSKA

Redaktor techniczny

ANNA ŁACH

© Copyright by Adam Pawłowski 2010

ISBN 978-83-60683-05-7

Wydawca

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego i Politechnika Wrocławska

Druk i oprawa

PolGer-Bis Wrocław

Spis treści

Przedmowa 5

1. Cel, adresat i zakres projektu 7

2. Stosowane pojęcia 7

3. Metoda badań 9

4. Miary konkurencyjności edukacyjnej 10

4.1 Rozpoznawalność wrocławskiej oferty edukacyjnej (ang. *visibility*) 10

4.2 Ruch studentów (statystyki wymian) 11

4.3 Zatrudnienie obcokrajowców jako wykładowców 13

4.4 Oferta dydaktyczna uczelni w językach obcych 13

4.5 Uczelnie dolnośląskie w międzynarodowych rankingach 14

5. Wyniki 15

5.1 Rozpoznawalność 15

5.2 Ruch studentów (statystyki wymian) 24

5.2.1 Polska i Dolny Śląsk w programie Erasmus na tle europejskim 24

5.2.2 Ruch studentów w Polsce i na Dolnym Śląsku 32

5.2.3 Podsumowanie 36

5.2.4 Dane szczegółowe (kolejność alfabetyczna) 38

5.2.4.1 Aglomeracja Górnośląska (Katowice, Gliwice) 38

5.2.4.2 Kraków 38

5.2.4.3 Poznań 39

5.2.4.4 Warszawa 39

5.2.4.5 Wrocław 40

5.3 Oferta dydaktyczna uczelni w językach obcych 40

5.3.1 Charakterystyka ogólna 40

5.3.2 Ocena pozycji Wrocławia 42

5.3.3 Dane szczegółowe na temat programów studiów w językach obcych 46

5.3.3.1 Aglomeracja Górnośląska (Katowice, Gliwice, Zabrze) 46
5.3.3.2 Kraków 48
5.3.3.3 Poznań 50
5.3.3.4 Warszawa 52
5.3.3.5 Wrocław 54
5.4 Uczelnie dolnośląskie w międzynarodowych rankingach 56
6. Wnioski i rekomendacje 58
6.1 Akredytacje 58
6.2 Cena 58
6.3 Język 59
6.4 Strategia działań 60
6.5 Świadomość zagrożeń 61
Aneks 63
Bibliografia 73
Wykaz tabel 74
Wykaz ilustracji 75

Przedmowa

Mianem najważniejszego zasobu ekonomicznego współczesnej gospodarki Joseph E. Stiglitz, jeden z klasyków myśli ekonomicznej i laureat Nagrody Nobla z 2001 roku, określił informację. Opinia taka mogła pojawić się dzięki zmianom cywilizacyjnym, jakie pociągnęła za sobą rewolucja technologiczna, prowadząca do bezprecedensowego zwielokrotnienia zasobów cyfrowych i prędkości ich przetwarzania. Niniejsze studium sytuuje się właśnie na pograniczu ekonomii i nauki o informacji. Jego przedmiotem jest atrakcyjność oferty edukacyjnej uczelni wyższych Dolnego Śląska i Polski dla studentów zagranicznych. Pozycjonowanie takiej oferty dokonuje się w przestrzeni informacyjnej, określanej jako *infosfera*. Stąd liczne odwołania do zasobów internetowych, z których korzystają potencjalni kandydaci, a także terminologia i pojęcia nauki o marketingu i *public relations*. Praca nie zawiera osobnego rozdziału poświęconego stanowi badań, ponieważ proces „utowarowienia edukacji" w zasadzie nie pojawiał się dotąd jako przedmiot systematycznej refleksji naukowej.

Autor kieruje w tym miejscu podziękowania pod adresem Urzędu Marszałkowskiego Dolnego Śląska, który niniejsze badania finansował, a także profesora Jerzego Kalety z Politechniki Wrocławskiej, który od lat, w ramach różnych projektów badawczych, występuje w roli organizatora i lidera badań konkurencyjności innowacyjnej i edukacyjnej Dolnego Śląska[1].

Adam Pawłowski

[1] Prof. Jerzy Kaleta kierował czterema projektami, poświęconymi badaniom innowacyjności technologicznej w regionie dolnośląskim. Dwa najważniejsze to „Dolnośląskie Centrum Studiów Regionalnych" (http://www.dcsr.wroc.pl/) oraz „Makroregion innowacyjny. Foresight technologiczny dla województwa dolnośląskiego do 2020 r." (http://www.foresight.wroc.pl/).

1. Cel, adresat i zakres projektu

Celem projektu jest ocena pozycji uczelni Dolnego Śląska na polskim i europejskim rynku edukacyjnym, a także określenie strategii działań służących poprawie sytuacji w tym zakresie. Jego adresatem są instytucje odpowiedzialne za promowanie edukacji akademickiej na Dolnym Śląsku. Zakres badań obejmuje główne polskie ośrodki akademickie, do jakich zaliczono Katowice z aglomeracją, Kraków, Poznań, Warszawę i Wrocław (podano w porządku alfabetycznym). Przy analizie rozpoznawalności uczelni Wrocławia oraz przy analizie ruchu studentów wzięto pod uwagę dane faktograficzne z państw europejskich. Zakres badań oraz zastosowane metody sytuują niniejsze rozważania na pograniczu ekonomii i nauki o komunikacji.

2. Stosowane pojęcia

Kategoria konkurencyjności szkoły wyższej jest nieostra. Kojarzyć ją można z atrakcyjnością, potencjałem, rozpoznawalnością (wizerunkiem), liczbą studentów, prestiżem, wiarygodnością, poziomem kadry itp. Pojęcia te trudno jednak poddać efektywnej kwantyfikacji, która pozwoliłaby na formułowanie precyzyjnych ocen i rekomendacji. Na wstępie zdefiniowano więc pojęcie konkurencyjności, a następnie podano jego cechy konstytutywne, odnoszące się do specyficznego produktu, jakim jest edukacja akademicka.

Przez konkurencję rozumieć należy mechanizm, sprawiający, iż uczestnicy rynku dążą do realizacji swoich celów i maksymalizacji odnoszonych korzyści (zysków, satysfakcji) poprzez przedstawianie ofert korzystniejszych od ofert rywali. Źródłem konkurencyjności instytucji i/lub innych podmiotów są ich

zasoby własne, uwarunkowania zewnętrzne oraz wola i zdolność skutecznego rywalizowania z innymi podmiotami działającymi w tym samym segmencie rynku (por. Dołęgowski 2002; Limański, Sztefanycz 2003; Bossak 2004).

W kontekście edukacji akademickiej konkurencja występuje zarówno między sprzedawcami (uczelnie), jak i nabywcami usług (maturzyści, studenci). Sprzedawcy konkurują o pozyskanie konsumentów (kandydatów), podczas gdy nabywcy konkurują o ograniczone zasoby na rynku, jakimi są bez wątpienia darmowe studia wyższe. Konkurencyjność ma charakter relacyjny, co oznacza, że na poziomie mikroekonomicznym, gdzie badane są oferty dotyczące alternatywnych produktów i usług, nie jest możliwa weryfikacja konkurencyjności jednego podmiotu (uczelni, ośrodka) bez uwzględniania innych, porównywalnych podmiotów. Warto także podkreślić, że składową konkurencyjności instytucji akademickiej jest zdolność do długotrwałego i stabilnego rozwoju, a nie tylko jej aktualny potencjał.

Oceniając konkurencyjność (atrakcyjność) uczelni wrocławskich, przyjęto, iż edukacja akademicka jest złożonym, niematerialnym produktem ekonomicznym typu usługowego, którego podstawową składową jest informacja. Złożoność edukacji akademickiej wynika przede wszystkim z jej silnej zależności od kontekstu zewnętrznego. Produkt ten charakteryzują następujące cechy immanentne i relacyjne:

- Wewnętrzne zróżnicowanie kierunków i rodzajów kursów (obowiązuje zasada: *wszechstronność jest lepsza od monokultury*). Wyodrębniając tę cechę, założono, że na rynku edukacyjnym działa zasada synergii, zachęcająca do rozszerzania programów studiów o treści interdyscyplinarne. Przyjęto także, że wszechstronna oferta jest odporniejsza na zmieniające się mody rynkowe i wahania demograficzne.
- Silna zależność od naukowego poziomu kadry i jakości zaplecza (obowiązuje zależność: *im wyższy poziom kadry naukowej i jakości zaplecza, tym wyższa wartość edukacji*).
- Zależność od komunikacji z otoczeniem instytucji akademickiej (obowiązuje zależność: *im lepsza jest komunikacja z otoczeniem, tym wyższa wartość produktu*).
- Związek z realną atrakcyjnością miejsca, czyli miasta, regionu i/lub makroregionu (obowiązuje zależność: *atrakcyjność oferty edukacyjnej rośnie wraz z atrakcyjnością miejsca*).
- Związek z dostępnością komunikacyjną miejsca (obowiązuje zależność: *im łatwiej jest dotrzeć do ośrodka akademickiego, tym atrakcyjniejsza jest jego oferta*).

- Związek z wizerunkiem miejsca i/lub uczelni (obowiązuje zależność: *im większa atrakcyjność wizerunkowa miejsca, tym wyższa wartość produktu związanego z tym miejscem*).
- Elastyczna cena produktu (obowiązuje zależność: *niższa cena produktu o porównywalnej jakości generuje wyższy popyt*).
- Silna zależność popytu od jakości (obowiązuje zależność: *wzrost jakości generuje selektywny popyt nawet przy wzroście ceny*)[2].
- Znaczący popyt komplementarny (obowiązuje zależność: *popyt na dobra towarzyszące rośnie do granicy wypłacalności odbiorcy usługi lub produktu*).
- Bardzo szeroka definicja popytu komplementarnego (obowiązuje zasada: *dobrem komplementarnym może być każdy produkt oferowany w ośrodku akademickim*).
- Długoterminowy horyzont inwestowania (obowiązuje zależność: *wartość i siła przyciągania marki edukacyjnej jest efektem długotrwałego procesu, a nie jednorazowej kampanii*).
- Merytoryczna i semiotyczna wartość edukacji akademickiej (obowiązuje zasada: *dyplom jest produktem semiotycznym, informuje nie tylko o wiedzy i umiejętnościach jego posiadacza, ale również o jego środowisku społecznym i ogólnym poziomie intelektualnym*).

3. Metoda badań

Badania oparte zostały na informacji, do której dostęp gwarantuje „Ustawa o dostępie do informacji publicznej" z 6 września 2001 r. Przyjęto, że badane podmioty stosują się do ustawy, a podawane do wiadomości publicznej informacje są zgodne ze stanem faktycznym[3]. Dodatkowo korzystano również z innych danych, które nie są objęte klauzulą poufności lub tajności. Prowadząc badania, kierowano się zasadą, iż informacja jest towarem rynkowym, a obrót nią podle-

[2] Jest to tzw. paradoks Veblena, odwracający podstawowe prawo podaży i popytu. W klasycznej postaci odnosi się on do pewnych dóbr luksusowych, na które popyt nie maleje, lecz rośnie wraz ze wzrostem ceny. Natomiast w sferze usług edukacyjnych paradoks ten oznacza, iż oferta reprezentująca najwyższy, elitarny poziom będzie generować rosnący popyt wraz ze wzrostem ceny. Paradoks ten działa skutecznie jedynie w połączeniu z tzw. „zasadą rzadkości", zgodnie z którą dobra rzadkie (np. elitarna edukacja) cieszą się ponadprzeciętnym popytem.

[3] Stwierdzenie to nie dotyczy podmiotów zagranicznych. Można dodać, że podstawą cytowanej tu ustawy jest Art. 61 Konstytucji RP, zapewniający obywatelom prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne.

ga prawom ekonomicznym. Dane oparte zostały na informacji pierwotnej, która pozyskiwana była od uczelni (informacje o ruchu studentów), z oficjalnych stron polskich instytucji i/lub organizacji (m.in. dane programu Erasmus), ze stron WWW uczelni wyższych oraz od instytucji zewnętrznych (serwis Alexa, dane o ruchu w sieci). Ponieważ analiza całego kontekstu edukacyjnego w Polsce, jako tła dla Wrocławia i Dolnego Śląska, nie byłaby możliwa, odwołano się do metody reprezentacyjnej, stosowanej szeroko w naukach społecznych, pozwalającej na uogólnienia wniosków wyciąganych na podstawie selektywnych obserwacji. Przykładem zastosowania tego podejścia jest traktowanie ogólnopolskich danych programu Erasmus jako reprezentacji całej, a więc odbywającej się również w ramach innych programów, wymiany studentów pomiędzy Polską i zagranicą. We wszystkich możliwych przypadkach stosowano także liczbową parametryzację wyników opartych na danych ilościowych i jakościowych (patrz rozdział 4).

4. Miary konkurencyjności edukacyjnej

Nieskrępowany, dyskursywny opis tak złożonego zjawiska, jakim jest szkolnictwo akademickie regionu średniej wielkości, byłby z konieczności wybiórczy i przez to nieobiektywny (obiektywizm rozumiany jest tu jako operacyjnie weryfikowalna zgodność opisu ze stanem faktycznym). Konkurencyjność edukacyjna na rynku międzynarodowym, jako cecha instytucjonalnie pojmowanego szkolnictwa akademickiego, poddana więc została dekompozycji na kategorie o znaczącym potencjale informacyjnym, ale bardziej szczegółowe i mierzalne, czyli podlegające liczbowej parametryzacji[4]. Nie wszystkie kategorie były jednak przedmiotem szczegółowego pomiaru, a to z uwagi na nieproporcjonalnie wysoki koszt takiego przedsięwzięcia.

4.1 Rozpoznawalność wrocławskiej oferty edukacyjnej (ang. *visibility*)

Pojęcie rozpoznawalności kojarzyć należy z pozytywnie wartościowaną wiedzą uczestników rynku, czyli potencjalnych kandydatów, o istnieniu miasta Wrocław, o jego uczelniach oraz ich ofercie edukacyjnej. Stanem pożądanym jest oczywiście znaczący poziom tej wiedzy, wspierający życzliwe nastawienie kan-

[4] Listę miar konkurencyjności przedsiębiorstw i instytucji podaje m.in. Katarzyna Szopik (Szopik 2007).

dydatów. W sytuacji optymalnej analiza i pomiar rozpoznawalności wymagałyby następujących działań:

- Przeprowadzenia na reprezentatywnej grupie kandydatów badań ankietowych, służących ocenie rozpoznawalności uczelni wrocławskich na tle konkurencji. Ze względu na zasięg terytorialny (praktycznie cała Europa i wybrane kraje świata) badania takie są jednak bardzo kosztowne[5].
- Analizy liczby wystąpień nazw uczelni wrocławskich w prestiżowych mediach europejskich i światowych (głównie telewizji) i semantycznej analizy kontekstów tych wystąpień. Badanie takie mogłoby wskazać poziom rozpoznawalności Wrocławia oraz nauki i edukacji dolnośląskiej w informacyjnym dyskursie europejskim[6].
- Zbadania liczby i kontekstów wystąpień nazw uczelni wrocławskich w tekstach cyfrowych, tworzących europejskie zasoby informacyjne[7].
- Retrospektywnej i bieżącej analizy ruchu w sieci na adresach WWW badanych uczelni, uwzględniającej:
  - liczbę efektywnych odwiedzin z Polski;
  - liczbę efektywnych odwiedzin z domen zagranicznych;
  - rozkład odwiedzin z domen zagranicznych z podziałem na kraje;
  - pozycje polskich uczelni w rankingach stron odwiedzanych w wybranych krajach.

Pomiaru rozpoznawalności uczelni wrocławskich dokonano ostatnim sposobem, a więc poprzez analizę ruchu w sieci Internet na adresach uczelni wrocławskich, polskich i europejskich.

4.2 Ruch studentów (statystyki wymian)

Przedmiotem pomiaru jest liczba studentów zagranicznych, studiujących w badanych ośrodkach akademickich w Polsce, wyrażona w liczbach bezwzględnych i w proporcji do wielkości uczelni (na przykład w przeliczeniu na ogólną liczbę studentów). Przyjąć należy, że liczba ta odzwierciedla atrakcyjność edukacyjną ośrodka. Dodatkową informacją może być liczba wyjazdów zagranicznych studentów z podaniem kraju docelowego. Wyjazdy opierają się bowiem na umowach

[5] W następnej fazie projektu można ocenić przydatność i finansową wykonalność takiego badania. Bez wstępnych analiz można stwierdzić, że jego przedmiotem powinna być rozpoznawalność wybranych uczelni, a także Wrocławia jako miasta, obejmująca profil semantyczny tej nazwy własnej ze szczególnym uwzględnieniem edukacji akademickiej.

[6] Zadanie to można zrealizować w kolejnych etapach projektu jako zlecenie dla firmy monitorującej europejski rynek mediów i informacji.

[7] Zadanie to można zrealizować w kolejnych etapach projektu jako zlecenie dla zespołu naukowo-badawczego o profilu lingwistyczno-informatycznym.

o wymianie i w jakimś stopniu generują także przyjazdy, podnosząc stopień rozpoznawalności ośrodka macierzystego. Dla oceny konkurencyjności uczelni zaproponowano wskaźnik salda wymiany akademickiej[8] *SWA*:

$$\mathrm{SWA} = \frac{\sum_i w_i N_i^P}{\sum_j w_j N_j^W}$$

gdzie:

N_i^P – liczba studentów specjalności *i* przyjeżdżających w danym czasie
N_j^W – liczba studentów specjalności *j* wyjeżdżających w danym czasie
w_i – waga specjalności ($0 < w_i \leq 1$)

Pewnym problemem są zerowe wartości N_i^P i N_j^W, które w polskich warunkach nie są wcale nieprawdopodobne. Przyjęto więc, że wskaźnik *SWA* może być obliczany jedynie w sytuacji istnienia realnej wymiany, czyli $N_i^P > 0$ i $N_j^W > 0$. Ponadto brak jest górnej granicy jego wartości, co wynika z faktu, iż liczba studentów gościnnych nie jest, przynajmniej teoretycznie, ograniczona, a więc nie sposób przenieść jej na skończony odcinek wartości skalowanych do przedziału $< 0{,}1 >$. Jednak rzeczywistą wartością graniczną o jasnej interpretacji jest $SWA = 1$, czyli zrównoważony poziom wymiany. Poniżej przedstawiono sposób interpretacji wskaźnika, oparty na tej zasadzie.

Kierując się kategorią konkurencyjności w procesach generowania i sprzedaży usług edukacyjnych, za korzystną z ekonomicznego punktu widzenia uznano sytuację, kiedy $SWA \geq 1$, czyli kiedy państwo lub inny podmiot jest eksporterem wiedzy; natomiast za niekorzystną – pozycję importera wiedzy ($SWA < 1$). Wagi można stosować wówczas, gdy niektóre specjalności traktowane są jako mniej lub bardziej istotne ze względu na przyjęte kryterium. Na przykład, biorąc pod uwagę innowacyjność kierunku, wyższą wagę należałoby nadać danym reprezentującym liczby osób studiujących zaawansowane technologie. W niniejszym badaniu przyjmowano wszędzie $w_i = 1$.

Państwa lub instytucje, które dzięki swojemu systemowi edukacji akademickiej utrzymują $SWA > 1$, uznać można za ekspansywne. Odpowiednio wartość $SWA \approx 1$ oznacza równowagę sytemu edukacyjnego i jego otoczenia zewnętrznego. Natomiast wartość *SWA* znacząco niższa od jedności charakteryzuje niekonkurencyjne systemy edukacji, występujące przeważnie w państwach biednych i/lub postkolonialnych. Istnieją też systemy edukacji, w którym pewne kierunki są wyłączone z obrotu międzynarodowego z uwagi na zagrożenia. Ograniczenie takie dotyczy przede wszystkim technologii militarnej.

[8] Zasady konstruowania złożonych wskaźników opisuje praca *Handbook on Constructing Composite Indicators*, zamieszczona na stronach OECD (http://www.oecd.org/).

Statystyki wymian były przedmiotem szczegółowych badań, jednak natrafiono na bariery, wynikające ze zbyt rygorystycznego przestrzegania „Ustawy o ochronie danych osobowych", a także z niedociągnięć w zakresie zarządzania informacją, występujących na niektórych uczelniach. Jednym z problemów było na przykład zdefiniowanie kategorii „student zagraniczny" ze względu na długość pobytu (przyjęto jako minimum pełny semestr). W pewnym stopniu sytuację poprawiła pisemna prośba kierownika projektu, przesłana do prorektorów uczelni objętych badaniami. Jednak nawet to działanie nie skłoniło niektórych partnerów do kooperacji z uczestniczącymi w projekcie infobrokerami. Natomiast publicznie dostępne zasoby GUS i Regionalnych Banków Danych nie zawierały wszystkich potrzebnych informacji.

4.3 Zatrudnienie obcokrajowców jako wykładowców

Uczelnia staje się atrakcyjna dla kandydatów i studentów, jeżeli zatrudnia cenionych i rozpoznawalnych naukowców. Przyjęto więc, że o jej potencjale edukacyjnym decyduje, oprócz innych czynników, obecność tzw. profesorów gościnnych (*visiting professors*). Zdobycie informacji na temat ich liczby (podobnie na temat liczby lektorów, stypendystów i doktorantów zagranicznych) okazało się jednak utrudnione ze względu na wspomniane już rygorystyczne przestrzeganie przez administrację uczelni „Ustawy o ochronie danych osobowych". Ponadto definicja kategorii „profesora gościnnego" była problematyczna ze względu na długość i charakter pobytu. Wiele uczelni nie rozróżniało krótkich staży badawczych w ramach programów wymiany od normalnych funkcji dydaktycznych, jakimi powinien być obciążony profesor gościnny. Należy również dodać, że cząstkowe obserwacje udziału zagranicznej kadry dydaktycznej w kształceniu akademickim w Polsce wskazują na bardzo ograniczony zakres tego zjawiska[9]. Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, zrezygnowano z prezentowania szczegółowych danych na ten temat.

4.4 Oferta dydaktyczna uczelni w językach obcych

Uczelnia może być atrakcyjna dla studentów zagranicznych tylko wtedy, gdy oferta edukacyjna będzie pokonywać bariery językowe i komunikacyjne. Przedmiotem analizy były więc kierunki, programy studiów i specjalności realizowane w językach obcych. Gromadząc dane i dokonując ich ewaluacji, symulowano podejście potencjalnego kandydata. Polegało to na analizie oferty na podstawie stron WWW (ten kanał komunikacyjny dominuje w dzisiejszym

[9] Dane tego rodzaju można znaleźć w programach studiów.

świecie). Badanie wykonano dla uczelni Katowic, Krakowa, Poznania, Warszawy i Wrocławia[10]. W terminologii Immanuela Wallersteina (Wallerstein 2007a, 2007b) miasta tej wielkości określane są jako metropolie regionalne, a więc ośrodki należące do kategorii trzeciej, po metropoliach światowych (w Europie bezspornie Londyn i Paryż) i kontynentalnych (bezspornie główne stolice, w tym także Warszawa). Na równi traktowano podmioty publiczne i niepubliczne. Jednak na podstawie analizy ofert szkół niepublicznych w badanych miastach już teraz można stwierdzić, że poza nielicznymi wyjątkami[11] uczelnie z tej grupy nie kierują swojej oferty do gości zagranicznych.

4.5 Uczelnie dolnośląskie w międzynarodowych rankingach

Światowe rankingi uczelni wyższych cieszyły się zawsze dużym zainteresowaniem mediów, stanowiąc formę darmowej reklamy o zasięgu globalnym. Bez wątpienia obecność uczelni w takim zestawieniu podnosi lub utrwala jej prestiż, określa jej miejsce w hierarchii, a przy okazji przyciąga rzesze potencjalnych kandydatów bądź też uzasadnia wyższe czesne. Pod tym względem usługa edukacyjna nie różni się w istotny sposób od innych produktów rynkowych, które wymagają odpowiedniej promocji i reklamy. Odwołanie do kategorii wizerunkowych jest tutaj zresztą całkowicie uzasadnione, ponieważ merytoryczna wartość kryteriów, według których rankingi są tworzone, może być kwestionowana. Niestety w przypadku Dolnego Śląska parametr ten nie może zostać zastosowany: żadna wrocławska instytucja akademicka nie trafiła jak dotąd do elitarnego grona najlepszych uczelni świata.

[10] W dalszych fazach projektu można rozważyć przeprowadzenie podobnych badań na konkurencyjnych uczelniach zagranicznych.

[11] Wyjątkiem takim jest m.in. Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego (por. 5.2.4.4).

5. Wyniki

5.1 Rozpoznawalność

Pomiarów rozpoznawalności dokonano za pomocą danych pochodzących z serwisu Alexa. Jako najbardziej wyrazisty i znaczący parametr przyjęto liczbę odwiedzin strony WWW uczelni przez gości zagranicznych. Zastosowana tu kategoria zagranicy mieści w sobie także domeny bez afiliacji terytorialnej (przede wszystkim .com, .net, .org), jest więc definiowana na zasadzie dopełnienia zbiorów (na przykład „zagranica" dla domeny polskiej to „NIE –.pl", czyli każda strona bez czytelnej polskiej afiliacji). Dane, obliczone przez robota dla państw europejskich, dostępne przez stronę http://www.alexa.com, zostały zagregowane państwami, a następnie przedstawione w postaci tabeli i wykresu (w prezentacji konferencyjnej stosowana jest trójwymiarowa mapa Europy). Analizując otrzymane wyniki, należy na wstępie ocenić wiarygodność dokonanych pomiarów.

Spółka Alexa założona została w 1996 roku, jej początkową misją było zbudowanie inteligentnych narzędzi wyszukiwawczych wykorzystujących synergię doświadczenia internautów[12]. Istotą tego procesu jest śledzenie działań osób korzystających z Internetu i generowanie na tej podstawie nowej wiedzy służącej tworzeniu lepszego oprogramowania, a także wspomaganiu monitorowania Internetu. Symptomatyczna jest nazwa serwisu: ma ona upamiętniać największą bibliotekę starożytności, czyli Bibliotekę Aleksandryjską[13]. W 1999 ro-

[12] Pierwszą oryginalną aplikacją Alexy była inteligentna wyszukiwarka obrazów *Alexa Image Search*, uruchomiona w wersji beta w 2006 roku. Obecnie (kwiecień 2009) narzędzie to nie jest publicznie dostępne.

[13] Biblioteka Aleksandryjska utworzona została na przełomie IV i III wieku p.n.e, lata jej świetności przypadają na okres grecki. Biblioteka niszczona była stopniowo od podboju Egiptu przez Rzymian w I wieku n.e., a jej ostateczna likwidacja (zniszczenie lub rozproszenie istniejących jeszcze zbiorów) nastąpiła w VII wieku n.e. za rządów sułtana Omara I.

ku Alexa stała się spółką zależną koncernu Amazon.com, wiosną 2002 roku rozpoczęła współpracę z Google, następnie z Open Directory Project. W tym samym roku dane z Google zostały zastąpione danymi z wyszukiwarki Microsoft Live Search.

Technika generowania danych przez Alexę nie została przez jej twórców szczegółowo opisana, można jednak oprzeć się na ogólnych informacjach na ten temat, zamieszczonych na stronie WWW serwisu. Statystyki ruchu w sieci powstają w oparciu o narzędzie Alexa Toolbar, kompatybilne z największymi przeglądarkami (przede wszystkim Internet Explorer), narzędzie Sparky, przystosowane do przeglądarek Firefox, oraz robota (crawler) śledzącego około 11 milionów stron WWW[14]. Twórcy strony informują, że wiarygodne dane można otrzymać jedynie dla pierwszych stu tysięcy adresów, natomiast ranking pozostałych stron jest niestabilny i nie daje podstaw do jakiegokolwiek wnioskowania. Należy więc podkreślić, że wiarygodność wyniku oznacza w tym wypadku nie tyle zgodność z rzeczywistym poziomem i rozkładem odwiedzin, co względnie wysoką odwiedzalność stron WWW oraz relatywną stabilność ich pozycji względem siebie. Taką orientację przyjęto podczas analizy, za najbardziej znaczące uznając relatywne pozycje krajów i/lub ośrodków, a nie bezwzględne liczby odwiedzin.

Ponieważ Alexa daje wiarygodne wyniki tylko dla domen o wysokich pozycjach w rankingu, podczas przygotowywania materiału uwzględniano jedynie te uczelnie, które mieściły się wśród pierwszych stu tysięcy indeksowanych stron. Na podstawie wskazówek twórców serwisu poziom ten określony został jako graniczny. Od powyższej zasady uczyniono jednak kilka wyjątków dla państw, które przy tak rygorystycznym podejściu nie byłyby w ogóle reprezentowane (m.in. Ukraina i niektóre uczelnie regionu bałkańskiego, pojawiające się w przedziale od stu do dwustu tysięcy na ogólną liczbę przekraczającą dziesięć milionów indeksowanych stron).

[14] Z uwagi na zakres pobieranych przez robota informacji, w niektórych krajach Europy, m.in. w Niemczech, aplikacja ta jest traktowana jak oprogramowanie szpiegujące (Spyware), co może nieznacznie deformować uzyskane wyniki.

Rys. 1 Strona serwisu Alexa (dostęp: maj 2009)

Jako argument przemawiający za stosowaniem danych Alexy można przedstawić wykres, który wyraża rytm odwiedzin stron polskich uczelni, wskazując na ekstrema w momentach rekrutacji i w okresach świątecznych, co potwierdza oczekiwaną i dobrze uzasadnioną dynamikę odwiedzin (Rys. 1). Powyższy wykres, zestawiający dane dla domen Uniwersytetu Wrocławskiego, Politechniki Wrocławskiej i Uniwersytetu Warszawskiego, ukazuje momenty letniej rekrutacji (logowania i wizyty kandydatów na studia), moment rozpoczęcia roku akademickiego, a także dwa okresy świąteczne (minima). Trudno natomiast wyjaśnić widoczny na diagramie spadek odwiedzalności domeny Politechniki Wro-

cławskiej w 2009 roku w stosunku do roku poprzedzającego (dla innych uczelni nie odnotowano podobnej zmiany). Wyjaśnieniem tej anomalii może być na przykład jednorazowa zmiana oprogramowania dużej liczby komputerów.

Można także wskazać argumenty podważające wiarygodność danych serwisu Alexa. Uniwersytet Medyczny w Poznaniu, jeden z najbardziej zaangażowanych w programy dla studentów zagranicznych, ma bardzo niski poziom odwiedzalności z zagranicy. Ten wynik daje się jednak wytłumaczyć ogólnie niską pozycją UMP w rankingu (około 430 000). Najmniej wiarygodne w danych pochodzących z serwisu Alexa okazały się rankingi krajów, z których odnotowano wejścia na podawane strony WWW uczelni wyższych – dlatego też zrezygnowano z ich omawiania. Rankingi takie – gdyby udało się je wygenerować dla badanych uczelni – byłyby poznawczo wartościowe, ponieważ pokazałyby, w jakich krajach i/lub regionach występuje zainteresowanie edukacją akademicką w Polsce i we Wrocławiu. W szczególności pozwoliłyby odpowiedzieć na istotne dla promowania edukacji dolnośląskiej pytania:

1. Czy, zgodnie z modelem Immanuela Wallersteina (por. Wallerstein 2007a: 140), do Polski usytuowanej w regionie półperyferii trafiają studenci z peryferii, a więc z regionów wschodnich, głównie byłego ZSRR i jego państw satelickich?
2. Czy polską i dolnośląską ofertą akademicką interesują się studenci z Chin i Indii, a więc z krajów bardzo odległych, uważanych jednak za niewyczerpane źródło zasobów ludzkich?
3. Czy oferta edukacyjna Polski i Dolnego Śląska przyciąga studentów europejskich?

Można wreszcie dodać, że zgodnie z informacjami niemieckiej Wikipedii, serwis ten jest bardzo rozpowszechnionym narzędziem w świecie anglosaskim, co prowadzi do nadreprezentacji domen z tego obszaru kulturowo-językowgo. Ponadto w szacunkach uwzględniany jest jedynie protokół *http*, a pomijane są *https*, *ftp* itd.

Jak więc, w świetle powyższych uwag, ocenić wiarygodność i przydatność danych Alexy? Mimo licznych kontrowersji uzyskane dane uznano za względnie wiarygodne. Założono mianowicie, że średnie obciążenia estymacji ruchu w sieci dla państw Europy będą porównywalne, co oznacza, że ich relacyjna wartość informacyjna utrzymywać się będzie na dość wysokim, stabilnym poziomie, niezależnie od błędu oceny. Wartość relacyjna oznacza w tym kontekście względne poziomy odwiedzalności stron różnych instytucji akademickich, a nie absolutne wartości wskaźników odwiedzin z różnych lokalizacji.

Źródłem danych potwierdzających takie założenie okazały się statystyki pochodzące ze strony WWW Politechniki Wrocławskiej[15], prezentowane poniżej jako przykład automatycznego, czyli praktycznie bezkosztowego, monitorowania rozpoznawalności uczelni[16]. Mimo iż pozostałe uczelnie dolnośląskie takich pomiarów nie prowadzą, dane z adresu Politechniki można uznać za reprezentatywne dla całego regionu, przynajmniej w zakresie tematycznym niniejszego opracowania, które ma wskazać obszary docelowe dla potencjalnej akcji promocyjnej, a nie tworzyć dokładne listy odwiedzin.

Rys. 2 Serwis monitorujący pochodzenie ruchu
na adresie Politechniki Wrocławskiej (www.pwr.wroc.pl), początek listy[17]

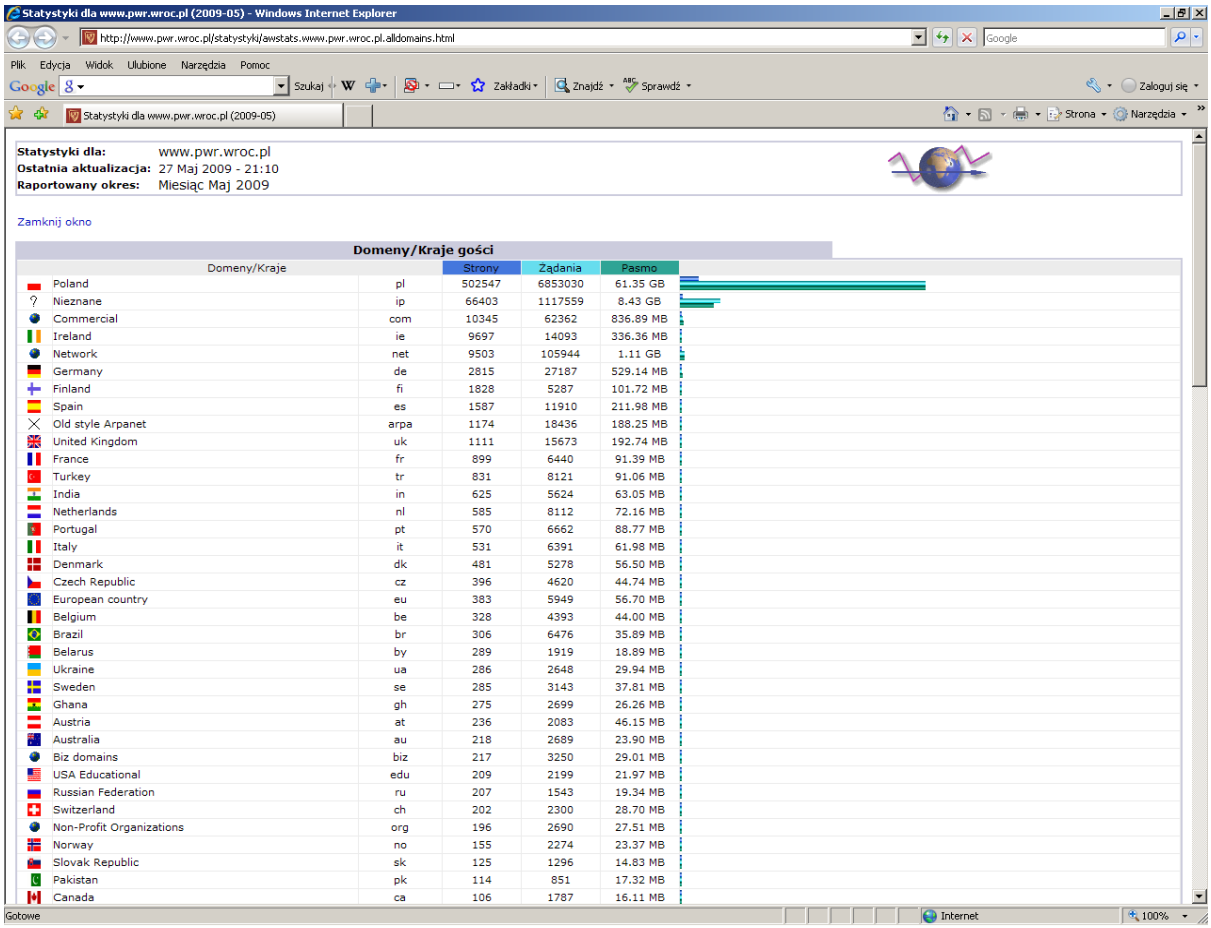

Domeny/Kraje		Strony	Żądania	Pasmo
Poland	pl	502547	6853030	61.35 GB
Nieznane	ip	66403	1117559	8.43 GB
Commercial	com	10345	62362	836.89 MB
Ireland	ie	9697	14093	336.36 MB
Network	net	9503	105944	1.11 GB
Germany	de	2815	27187	529.14 MB
Finland	fi	1828	5287	101.72 MB
Spain	es	1587	11910	211.98 MB
Old style Arpanet	arpa	1174	18436	188.25 MB
United Kingdom	uk	1111	15673	192.74 MB
France	fr	899	6440	91.39 MB
Turkey	tr	831	8121	91.06 MB
India	in	625	5624	63.05 MB
Netherlands	nl	585	8112	72.16 MB
Portugal	pt	570	6662	88.77 MB
Italy	it	531	6391	61.98 MB
Denmark	dk	481	5278	56.50 MB
Czech Republic	cz	396	4620	44.74 MB
European country	eu	383	5949	56.70 MB
Belgium	be	328	4393	44.00 MB
Brazil	br	306	6476	35.89 MB
Belarus	by	289	1919	18.89 MB
Ukraine	ua	286	2648	29.94 MB
Sweden	se	285	3143	37.81 MB
Ghana	gh	275	2699	26.26 MB
Austria	at	236	2083	46.15 MB
Australia	au	218	2689	23.90 MB
Biz domains	biz	217	3250	29.01 MB
USA Educational	edu	209	2199	21.97 MB
Russian Federation	ru	207	1543	19.34 MB
Switzerland	ch	202	2300	28.70 MB
Non-Profit Organizations	org	196	2690	27.51 MB
Norway	no	155	2274	23.37 MB
Slovak Republic	sk	125	1296	14.83 MB
Pakistan	pk	114	851	17.32 MB
Canada	ca	106	1787	16.11 MB

Przeliczenie szczegółowych danych zamieszczonych na stronie Politechniki Wrocławskiej wykazało, że odsetek wejść z domen innych niż .pl wynosi 18%, a dla liczby żądań odpowiednia wartość wynosi 16%. Analogiczny parametr dla tego samego adresu, otrzymany z serwisu Alexa, wynosił w badanym

[15] http://www.pwr.wroc.pl/statystyki

[16] Rozwiązanie wprowadzone na Politechnice Wrocławskiej uznać należy za wzorcowe dla innych uczelni.

[17] Dane za maj 2009. Źródło: http://www.pwr.wroc.pl/statystyki, dostęp 28.05.09, tam także pełne dane.

okresie 16%. Tak niewielka różnica pomiędzy danymi pochodzącymi z zewnętrznego i cząstkowego monitoringu odwiedzin oraz z dokładnego monitoringu wewnętrznego świadczy o tym, iż dane z serwisu Alexa są wiarygodne. Przyjęto także założenie, że lista i porządek krajów, z których zanotowano wejścia na stronę Politechniki Wrocławskiej, będą wskazówką, mówiącą o zainteresowaniu studentów zagranicznych innymi domenami akademickimi Dolnego Śląska.

Analiza wejść na stronę Politechniki Wrocławskiej wykazuje, że zagraniczna klientela tej uczelni (a więc pośrednio także innych uczelni dolnośląskich), usytuowana jest na zachodzie Europy (Tab. 1). Spostrzeżenie to obala mit nieograniczonych zasobów ludzkich krajów Dalekiego Wschodu i krajów byłego ZSRR, które zasilą lub już zasilają szeregi studentów uczelni wyższych w Polsce, a więc także na Dolnym Śląsku. Brak znaczącej liczby wejść przedstawicieli tego segmentu potencjalnych usługobiorców na strony polskich uczelni świadczy natomiast o braku zainteresowania naszym rynkiem edukacyjnym z ich strony. Nawet jeżeli przyjmie się, że za znaczną część ruchu zewnętrznego odpowiadają użytkownicy polscy, którzy przebywają czasowo za granicą (świadczy o tym fakt, iż często wykorzystywane są podstrony w języku polskim), słaba obecność internautów pochodzących z regionów Azji i byłego ZSRR jest bezspornym faktem.

Tab. 1 Pierwsze 20 państw według liczby dostępów do strony WWW Politechniki Wrocławskiej (dane z maja 2009)

Państwo (domena)	Strony/Żądania	Państwo (domena)	Strony/Żądania
Włochy (it)	1628/4209	USA (edu, us, mil)	181/1849
Niemcy (de)	1300/14202	Czechy (cz)	141/1986
Hiszpania (es)	656/5406	Szwajcaria (ch)	136/1591
Austria (at)	575/1823	Ukraina (ua)	122/1782
Francja (fr)	549/4291	Dania (dk)	116/955
Zjednoczone Królestwo (uk)	425/5059	Szwecja (se)	116/1216
Meksyk (mx)	363/684	Irlandia (ie)	113/1743
Indie (in)	312/4232	Kanada (ca)	108/3277
Turcja (tr)	268/3074	Finlandia (fi)	107/1112
Portugalia (pt)	240/2351	Federacja Rosyjska (ru)	100/1018

Analiza danych serwisu Alexa, oparta na liście największych uczelni państw Europy (patrz Aneks), przyniosła wynik przedstawiony na rys. 4. Najwyższe pozycje zajmują kraje bogate, położone w centralnej części Europy Zachodniej, usytuowanej na osi północ–południe, przebiegającej szerokim pasem wzdłuż Renu, od Szwajcarii do Atlantyku. Jest to kolebka, a zarazem twarde jądro, współczesnej cywilizacji euroatlantyckiej – region, z którego wyszło

w historii Europy wiele idei i wynalazków zmieniających świat, gdzie narodziny druku rozpoczęły tzw. trzecią wielką rewolucję medialną (Pisarek 2008: 87). Tam właśnie skupione są najwyżej notowane uczelnie i ośrodki naukowe Europy kontynentalnej (m.in. szwajcarskie ETHZ i EPFL, francuska ENA w Strasburgu, europejski CERN pod Genewą).

Bardzo wysoką pozycję zajmują także uczelnie Anglii i Szkocji. Niezależnie od ich autentycznych dokonań i budowanego przez wieki wizerunku, oba kraje korzystają z ogromnego *handicapu* w stosunku do reszty Europy, ponieważ ich językiem wykładowym jest angielski, stanowiący dla studenta nieanglojęzycznego wartość samą w sobie. Niska pozycja Niemiec wynika prawdopodobnie z tego, że ofertę dydaktyczną tamtejszych uczelni zaspokaja wewnętrzna podaż kandydatów na studia. Natomiast pozycja Hiszpanii i Portugalii jest pewnym zaskoczeniem. Prawdopodobnie oba te kraje są bardzo popularne w świecie hispanojęzycznym i luzofońskim, stamtąd więc pochodzi znacząca część ruchu zewnętrznego na adresach uczelni, stanowiąca m.in. efekt zainteresowania kandydatów dawną metropolią kolonialną, a w jakimś stopniu również kolebką kultury macierzystej. Pozycję Polski w tym zestawieniu należy uznać za bardzo słabą. Jak już wcześniej wspomniano, nie zaobserwowano oczekiwanego zainteresowania pochodzącego z państw Europy Wschodniej i Azji, natomiast rzeczywisty poziom odwiedzin z Europy Zachodniej jest niski.

Rozkład polskich ośrodków akademickich według tego kryterium przedstawiono na rysunku 3. Jak widać, różnice między nimi nie są wielkie – wszystkie zajmują niskie pozycje, chociaż miastem najlepiej rozpoznawalnym w sieci poprzez popularność uczelnianych stron WWW jest Poznań.

Rys. 3 Procent odwiedzin z zagranicy stron WWW największych uczelni w głównych ośrodkach akademickich Polski[18]

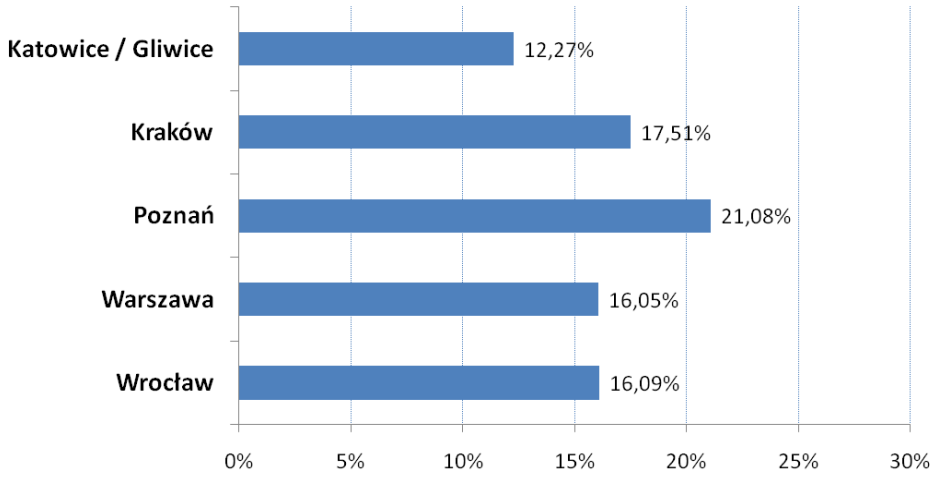

[18] Opracowanie własne, na podstawie danych serwisu http://www.alexa.com, dostępy 01.01.09–25.05.09.

Rys. 4 Procent odwiedzin z zagranicy stron WWW największych uczelni wyższych w wybranych państwach Europy[19]

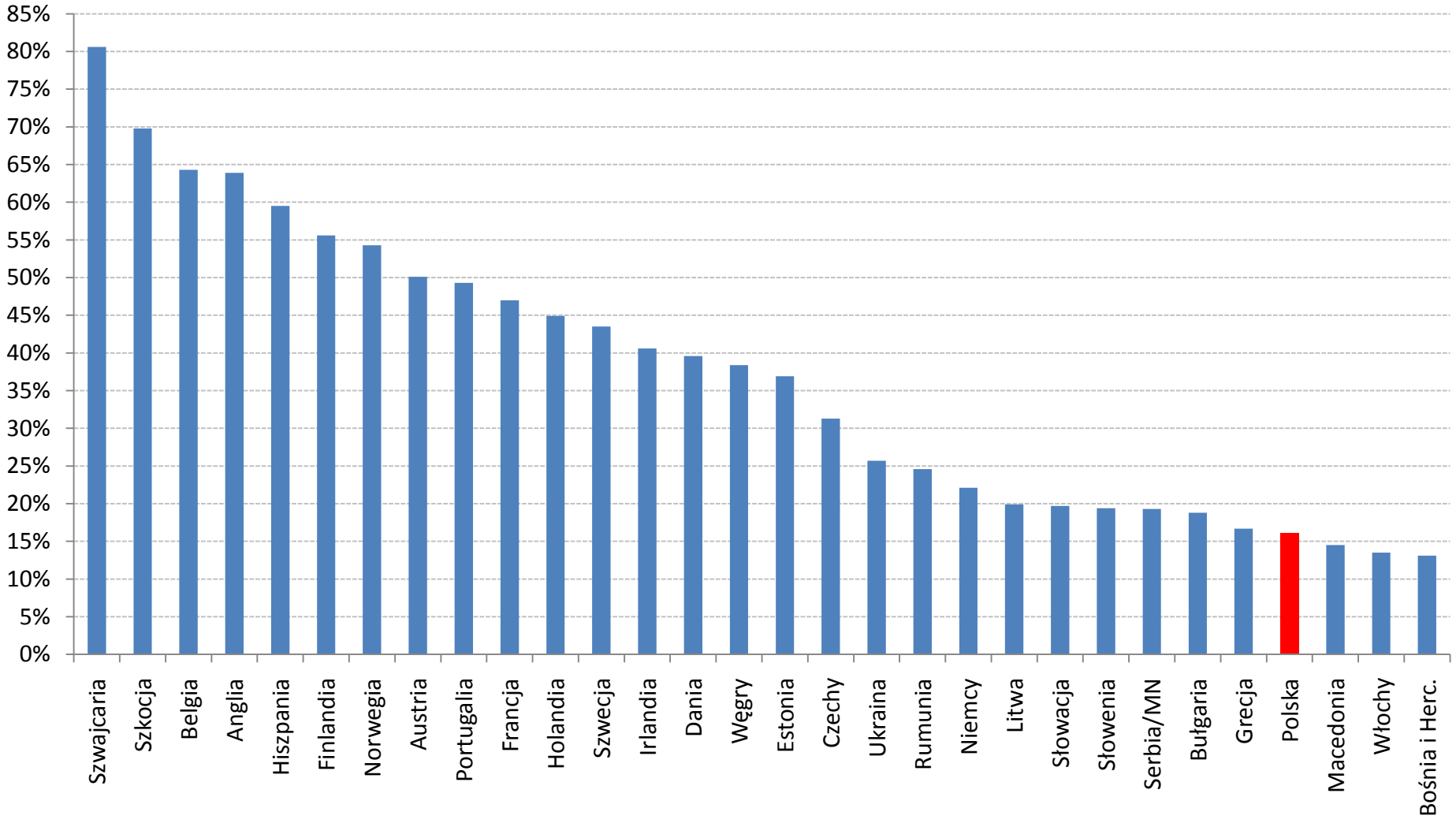

[19] Opracowanie własne, na podstawie danych serwisu http://www.alexa.com, dostępy w okresie 01.01.09–25.05.09.

Rys. 4a Procent odwiedzin z zagranicy stron WWW największych uczelni wyższych w wybranych państwach Europy (układ przestrzenny)[20]

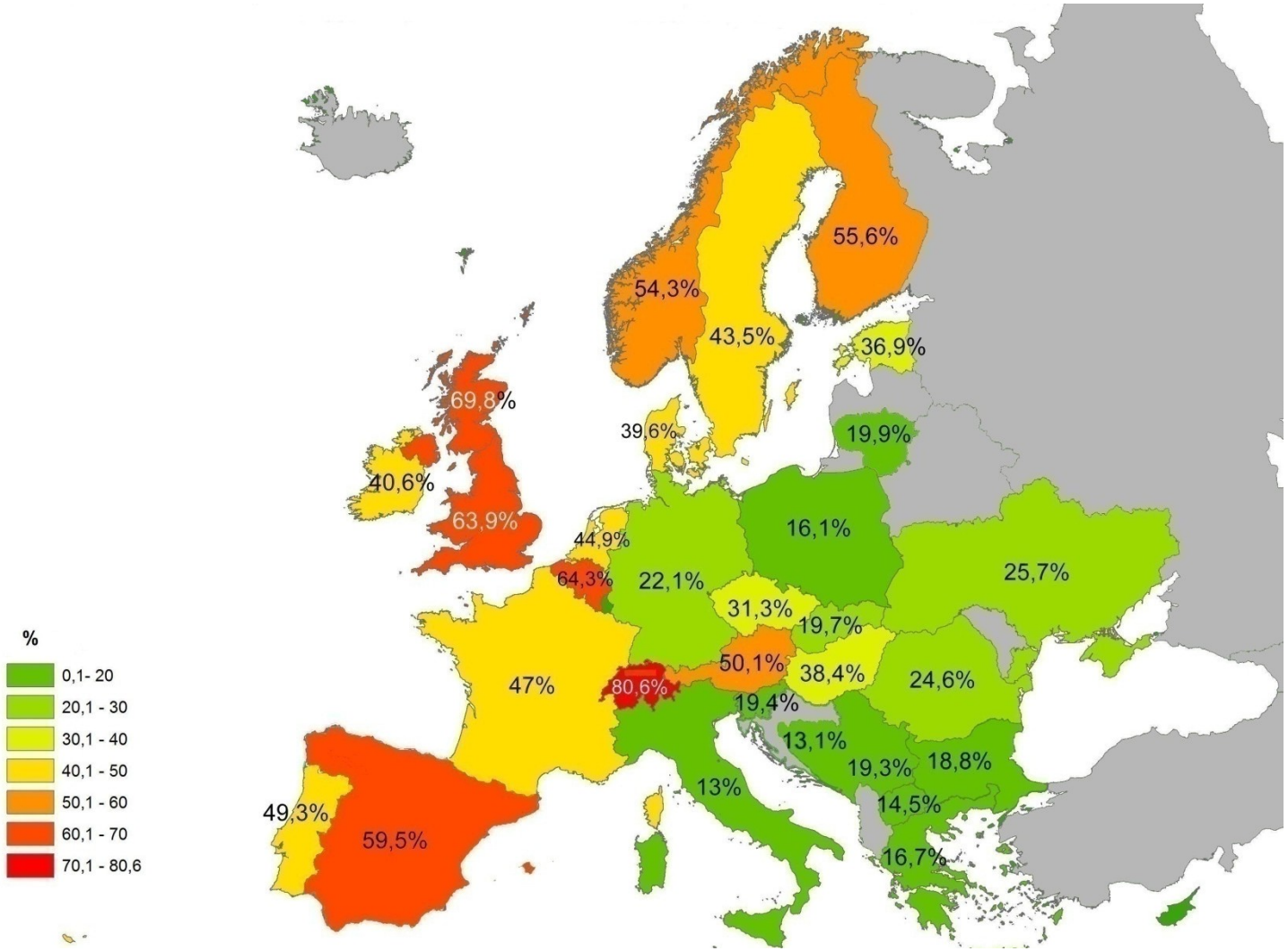

[20] Opracowanie własne, na podstawie danych serwisu http://www.alexa.com, dostępy w okresie 01.01.09–25.05.09. Przy tworzeniu mapy korzystano z pomocy Zakładu Kartografii Uniwersytetu Wrocławskiego (http://www.kartografia.uni.wroc.pl).

5.2 Ruch studentów (statystyki wymian)

5.2.1 Polska i Dolny Śląsk w programie Erasmus na tle europejskim

Dane powstałe po przetworzeniu informacji udostępnionych przez uczelnie wyższe wzbogacono analizami zbiorczymi programu Erasmus. Można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że są one reprezentatywne dla całości międzynarodowego ruchu studentów w Europie. W Polsce, w okresie 1998–2007, program Erasmus wykazuje silny wzrost intensywności wymiany studenckiej (Rys. 5). Niepokoi jednak znaczna dysproporcja ruchu studentów wyjeżdżających i przyjeżdżających. Ujemne saldo wymiany akademickiej, wyrażające różnicę pomiędzy liczbą stypendystów przyjmowanych i wysyłanych, zwiększa swą wartość praktycznie od początku działania programu w naszym kraju (1998), chociaż dane za rok akademicki 2006/07 wykazują spadek dynamiki wzrostu tego wskaźnika (Rys. 6). Aby jednak zmiana taka mogła zostać uznana za trwałą, powinno nastąpić jej potwierdzenie w kolejnych latach.

Tab. 2 Studenci Erasmusa w Polsce w latach 1998–2007[21]

Lata	Wyjazdy (W)	Przyjazdy (P)	Różnica W-P	P/W
1998/1999	1 426	220	1 206	0,15
1999/2000	2 813	466	2 347	0,17
2000/2001	3 691	614	3 077	0,17
2001/2002	4 321	750	3 571	0,17
2002/2003	5 419	1 054	4 365	0,19
2003/2004	6 278	1 459	4 819	0,23
2004/2005	8 390	2 332	6 058	0,28
2005/2006	9 974	2 655	7 319	0,27
2006/2007	11 219	3 730	7 489	0,33
Suma:	53 531	13 280		

Interpretacja tego wyniku dla oceny atrakcyjności uczelni polskich, a więc także dolnośląskich, jest zdecydowanie negatywna. Strumień wyjazdów z Polski przybiera na sile i nie jest równoważony liczbą studentów przyjeżdżających, która na tle całej populacji studiujących jest bardzo skromna. Nie ma wątpliwości, że oferta uczelni z Europy Zachodniej uważana jest przez polskich studentów za bardziej atrakcyjną niż krajowa. Natomiast oferta Polski w zakresie usług edukacyjnych nie jest przez zagranicznych studentów szczególnie ceniona i poszukiwana. Atrakcyjność rozumieć tu należy szeroko, włączając w jej

[21] Opracowanie własne na podstawie http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54, dostęp 25.05.09.

obręb nie tylko merytoryczny poziom oferowanych kursów, ale także ogólny poziom cywilizacyjny regionu lub kraju, warunki finansowe oraz moc języka, który studenci poznają podczas wyjazdu. O wpływie tego ostatniego czynnika na wybory studentów świadczyć może fakt, iż na najwyższych pozycjach w rankingach wymiany studenckiej (Tab. 3 i 4) znajdują się państwa anglojęzyczne (zaliczyć do nich można także państwa skandynawskie, gdzie w środowisku naukowym angielszczyzna stosowana jest powszechnie) oraz Hiszpania.

Moc języka można definiować na trzech poziomach. Poziom pierwszy kojarzyć należy z semiozą, czyli wrodzoną zdolnością nazywania wszelkich przedmiotów postrzegania. Poziom drugi definiowany jest w kontekście interakcji werbalnych – moc języka oznacza tu możliwość kierowania postawami i działaniami innych osób poprzez akty komunikacji o charakterze perswazyjnym. W kontekście ekonomii najważniejszy jest jednak poziom trzeci, związany z prestiżem państwa (lub państw) użytkowników danego języka, jego zasięgiem terytorialnym i instytucjonalnym, liczbą mówiących oraz ich osiągnięciami na polu nauki i kultury. Tak rozumiana moc języka definiowana jest jako pochodna powyższych cech, wyrażająca się sumą wysiłków i nakładów, jakie jednostka gotowa jest ponieść, aby dany etnolekt opanować (Pawłowski 2008: 121–122). Największą mocą charakteryzują się tzw. języki światowe, czyli angielski, hiszpański, arabski, chiński, rosyjski (mają między innymi oficjalny status języków roboczych w ONZ). W warunkach europejskich należałoby do tej liczby dodać francuski i niemiecki.

Nawet jeżeli propozycje niektórych uczelni dolnośląskich i polskich są wartościowe i mogłyby okazać się konkurencyjne na rynku europejskim, popyt na nie jest niewielki – między innymi dlatego, że nauka języka polskiego jest zbyt kosztownym balastem. Dowodzi to, iż kilka lat po wstąpieniu do Unii Europejskiej Polska postrzegana jest jako kraj półperyferii, nie tworzący własnych, oryginalnych osiągnięć, lecz konsumujący osiągnięcia i zdobycze centrum. Lokalizacja owego centrum może być kwestią sporną, ale utożsamiać je należy głównie, chociaż nie wyłącznie, z najbogatszymi państwami obszaru atlantyckiego, w których podstawowym środkiem komunikacji akademickiej są języki światowe.

Rys. 5 Wyjazdy z Polski i przyjazdy do Polski studentów w ramach programu Erasmus[22]

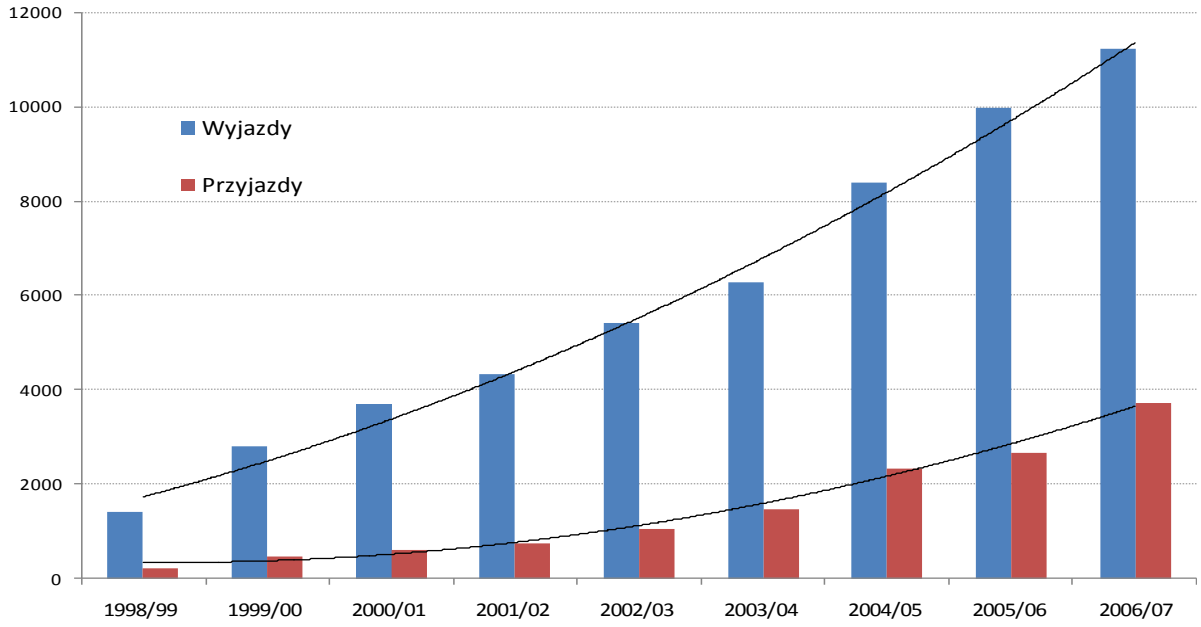

Rys. 6 Różnica pomiędzy liczbą wyjazdów i przyjazdów studentów w ramach programu Erasmus (dane dla Polski)[23]

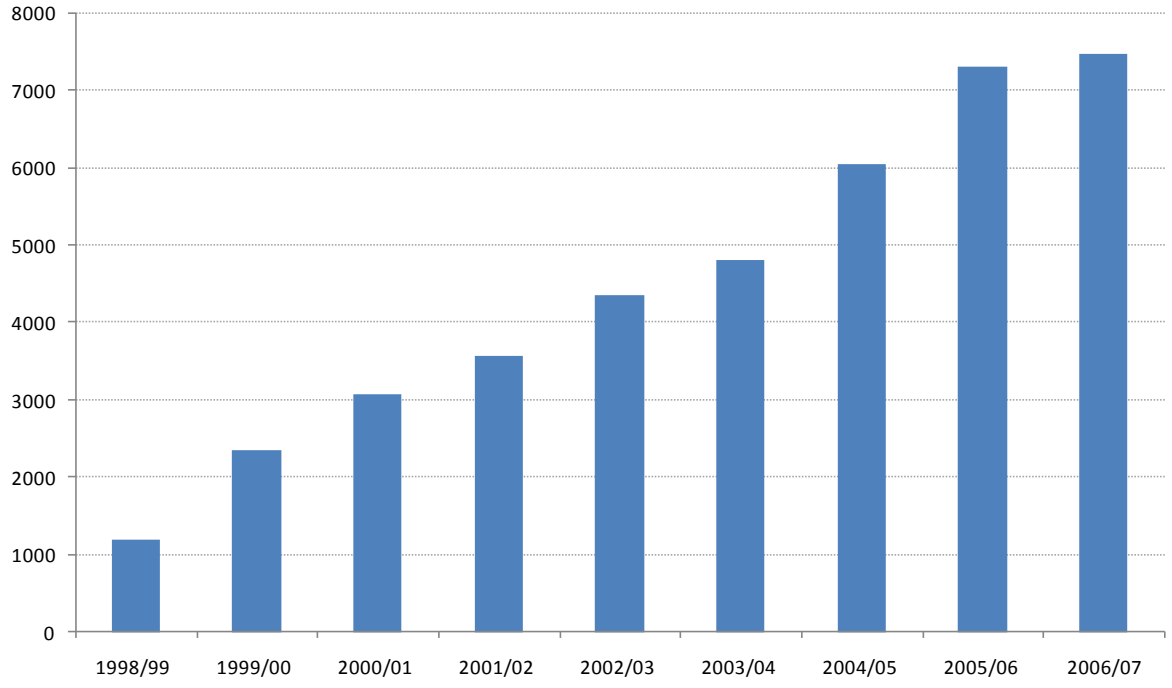

[22] Opracowanie własne na podstawie http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54, dostęp 25.05.09.

[23] Opracowanie własne na podstawie http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54, dostęp 25.05.09.

Czy jednak sytuacja jest tak dramatyczna, że nie rokuje poprawy? Jeden wskaźnik zdaje się sugerować powolną zmianę tej złej proporcji. Jest to mianowicie iloraz liczby przyjazdów i wyjazdów (Tab. 2 i Rys. 7). Jego wartość jest oczywiście bardzo niekorzystna, ale stopniowo, chociaż nierównomiernie, rośnie. Przypomnijmy, że o eksporcie usług edukacyjnych można mówić wtedy, gdy przyjazdów jest więcej niż wyjazdów, czyli wartość współczynnika *SWA* przekroczy jedność. Jak widać, *SWA* wzrósł w latach 1998–2007 od około 0,15 do ponad 0,30. Trudno jednak przewidzieć, czy tendencja ta będzie kontynuowana w przyszłości.

Rys. 7 Iloraz liczby studentów przyjeżdżających do wyjeżdżających w ramach programu Erasmus (dane dla Polski)[24]

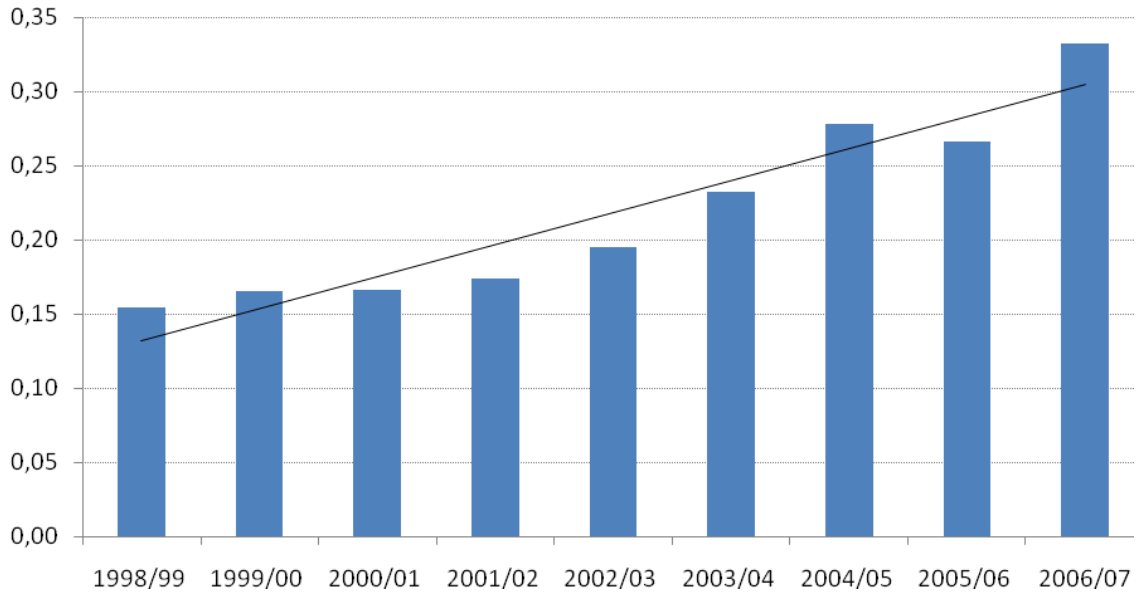

Tab. 3 Rozkład wyjazdów i przyjazdów studentów w programie Erasmus w państwach Europy według różnicy P-W (rok akademicki 2005/06)[25]

Kraj	Wyjazdy (W)	Przyjazdy (P)	Różnica (P-W)	*SWA* (P/W)
Wielka Brytania	7 131	16 386	9 255	2,30
Szwecja	2 530	7 048	4 518	2,79
Hiszpania	22 891	26 611	3 720	1,16
Dania	1 682	4 356	2 674	2,59
Holandia	4 491	6 965	2 474	1,55
Irlandia	1 567	3 870	2 303	2,47
Finlandia	3 851	5 736	1 885	1,49

[24] Opracowanie własne na podstawie http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54, dostęp 25.05.09.

[25] Opracowanie własne na podstawie http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54, dostęp 25.05.09.

Kraj	Wyjazdy (W)	Przyjazdy (P)	Różnica (P-W)	*SWA* (P/W)
Norwegia	1 412	2 260	848	1,60
Portugalia	4 312	4 542	230	1,05
Malta	149	295	146	1,98
Belgia	4 971	5 087	116	1,02
Islandia	194	256	62	1,32
Lichtenstein	30	31	1	1,03
Cypr	133	125	-8	0,94
Luksemburg	146	15	-131	0,10
Estonia	511	372	-139	0,73
Austria	3 971	3 735	-236	0,94
Słowenia	879	589	-290	0,67
Łotwa	681	258	-423	0,38
Bułgaria	882	250	-632	0,28
Słowacja	1 165	508	-657	0,44
Grecja	2 714	1 899	-815	0,70
Francja	22 501	21 420	-1 081	0,95
Węgry	2 658	1 554	-1 104	0,58
Litwa	1 910	626	-1 284	0,33
Włochy	16 389	14 591	-1 798	0,89
Turcja	2 852	828	-2 024	0,29
Czechy	4 725	2 613	-2 112	0,55
Rumunia	3 261	653	-2 608	0,20
Niemcy	23 848	17 879	-5 969	0,75
Polska	9 974	3 063	-6 911	0,31

Analiza danych na temat wyjazdów studentów z konkretnego kraju i przyjazdów do tego kraju przynosi w przypadku Polski, a więc także Dolnego Śląska, druzgocące rezultaty. Pod względem różnicy pomiędzy liczbą wyjazdów i przyjazdów Polska zajmuje ostatnie miejsce w Europie. Oznacza to, że studenci polscy szukają wiedzy poza krajem, natomiast obcokrajowcy niechętnie korzystają z usług edukacyjnych krajowych uczelni. Można oczywiście pocieszać się niską pozycją takich państw, jak Niemcy czy Włochy, ale bezwzględne liczby studentów odwiedzających te kraje są kilkakrotnie wyższe niż analogiczne dane dla Polski, co skutkuje wysoką wartością bezwzględną P-W, jednak przy znacznie korzystniejszej wysokości współczynnika *SWA*.

Niska pozycja Polski na tle reszty Europy widoczna jest również w wartościach salda wymiany akademickiej *SWA*, które jest relacją liczby studentów przyjeżdżających do wyjeżdżających (Tab.5). Jak już wspomniano, państwa, w których współczynnik ten jest wyższy od jedności, są producentami i eksporterami wiedzy, czerpiącymi z tego konkretne profity. Natomiast państwa, w których jest on niższy od jedności, są importerami wiedzy i korzyści ekonomicz-

nych z tego tytułu nie odnoszą. Stosując prosty rachunek ekonomiczny, można oszacować, że pobyt jednego studenta zagranicznego na studiach lub kursach letnich w mieście wielkości Wrocławia przeciętnie generuje całkowity dzienny przychód mieszczący się w granicach od 60 do 100 złotych. Do tego powinno się jeszcze uwzględnić pochodne korzyści wizerunkowe w postaci pozytywnej opinii przekazywanej innym osobom. Dane przedstawione w tabelach 3–5 wskazują, że Polska znajduje się w grupie tych państw, które nie czerpią korzyści ze sprzedaży usług edukacyjnych zagranicznemu odbiorcy.

Tab. 4 Rozkład wyjazdów i przyjazdów studentów w programie Erasmus w państwach Europy według liczby przyjazdów (rok akademicki 2005/06)[26]

Kraj	Wyjazdy (W)	Przyjazdy (P)	Różnica (P-W)
Hiszpania	22 891	26 611	3 720
Francja	22 501	21 420	-1 081
Niemcy	23 848	17 879	-5 969
Wielka Brytania	7 131	16 386	9 255
Włochy	16 389	14 591	-1 798
Szwecja	2 530	7 048	4 518
Holandia	4 491	6 965	2 474
Finlandia	3 851	5 736	1 885
Belgia	4 971	5 087	116
Portugalia	4 312	4 542	230
Dania	1 682	4 356	2 674
Irlandia	1 567	3 870	2 303
Austria	3 971	3 735	-236
Polska	9 974	3 063	-6 911
Czechy	4 725	2 613	-2 112
Norwegia	1 412	2 260	848
Grecja	2 714	1 899	-815
Węgry	2 658	1 554	-1 104
Turcja	2 852	828	-2 024
Rumunia	3 261	653	-2 608
Litwa	1 910	626	-1 284
Słowenia	879	589	-290
Słowacja	1 165	508	-657
Estonia	511	372	-139
Malta	149	295	146
Łotwa	681	258	-423
Islandia	194	256	62
Bułgaria	882	250	-632
Cypr	133	125	-8
Lichtenstein	30	31	1
Luksemburg	146	15	-131

[26] Źródło: materiały programu Erasmus (http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54, dostęp 25.05.09).

Tab. 5 Rozkład wyjazdów i przyjazdów studentów w programie Erasmus w państwach europejskich według wskaźnika *SWA* (rok akademicki 2005/06)[27]

Kraj	Wyjazdy (W)	Przyjazdy (P)	Różnica (W-P)	*SWA* (P/W)
Szwecja	2 530	7 048	-4 518	2,79
Dania	1 682	4 356	-2 674	2,59
Irlandia	1 567	3 870	-2 303	2,47
Wielka Brytania	7 131	16 386	-9 255	2,30
Malta	149	295	-146	1,98
Norwegia	1 412	2 260	-848	1,60
Holandia	4 491	6 965	-2 474	1,55
Finlandia	3 851	5 736	-1 885	1,49
Islandia	194	256	-62	1,32
Hiszpania	22 891	26 611	-3 720	1,16
Portugalia	4 312	4 542	-230	1,05
Lichtenstein	30	31	-1	1,03
Belgia	4 971	5 087	-116	1,02
Francja	22 501	21 420	1 081	0,95
Cypr	133	125	8	0,94
Austria	3 971	3 735	236	0,94
Włochy	16 389	14 591	1 798	0,89
Niemcy	23 848	17 879	5 969	0,75
Estonia	511	372	139	0,73
Grecja	2 714	1 899	815	0,70
Słowenia	879	589	290	0,67
Węgry	2 658	1 554	1 104	0,58
Czechy	4 725	2 613	2 112	0,55
Słowacja	1 165	508	657	0,44
Łotwa	681	258	423	0,38
Litwa	1 910	626	1 284	0,33
Polska	9 974	3 063	6 911	0,31
Turcja	2 852	828	2 024	0,29
Bułgaria	882	250	632	0,28
Rumunia	3 261	653	2 608	0,20
Luksemburg	146	15	131	0,10

Warto przyjrzeć się strukturze państw docelowych Polaków i państw pochodzenia studentów zagranicznych przyjeżdżających do Polski. Dane w tabeli 6 wskazują, że Polska jest praktycznie we wszystkich kategoriach eksporterem ludzi, a zarazem importerem wiedzy. Jedynymi państwami, które wysyłają na polskie uczelnie więcej studentów niż same przyjmują, są Turcja, Rumunia i Litwa. Nawet byłe państwa Bloku Wschodniego lub Europy Południowej, które

[27] Źródło: materiały programu Erasmus (http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54, dostęp 25.05.09).

według innych kryteriów nie mają nad Polską przewagi technologicznej (Węgry, Portugalia, Czechy, Słowacja, Bułgaria, Łotwa), wysyłają do naszego kraju mniej, a przyjmują u siebie więcej osób.

Tab. 6 Państwa docelowe polskich stypendystów i państwa pochodzenia studentów Erasmusa w Polsce w latach 1998–2006 (według liczby przyjazdów)[28]

Państwo	Wyjazdy (W)	Przyjazdy (P)	*SWA* (P/W)
Niemcy	12 170	2 348	0,19
Francja	5 459	1 678	0,31
Hiszpania	3 512	1 090	0,31
Włochy	3 123	953	0,31
Portugalia	1 437	797	0,55
Belgia	2 297	434	0,19
Finlandia	1 930	376	0,19
Wielka Brytania	2 614	348	0,13
Turcja	124	296	2,39
Holandia	2 238	269	0,12
Szwecja	1 707	195	0,11
Czechy	331	184	0,56
Austria	1 014	181	0,18
Grecja	811	135	0,17
Litwa	126	126	1,00
Dania	2 220	95	0,04
Słowacja	150	90	0,60
Węgry	105	51	0,49
Bułgaria	67	47	0,70
Rumunia	24	45	1,88
Irlandia	469	39	0,08
Łotwa	47	39	0,83
Słowenia	104	38	0,37
Norwegia	173	29	0,17
Estonia	34	10	0,29
Luksemburg	2	6	3,00
Islandia	9	1	0,11
Cypr	7	0	0,00
Lichtenstein	0	0	–
Malta	7	0	0,00

Ocena tego zjawiska z punktu widzenia interesów polskiego i dolnośląskiego systemu edukacji akademickiej jest negatywna. Jest faktem, że studenci polscy, kształcący się w Europie, przywożą ze sobą wiedzę merytoryczną, znajomość języka i doświadczenie komunikacji międzykulturowej. Jednak masowość wyjazdów utrwala przewagę uczelni zagranicznych nad rodzimymi

[28] Źródło: materiały programu Erasmus (http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54, dostęp 25.05.09).

i umacnia niską samoocenę polskich studentów, wpisując się w postkolonialny schemat centrum–peryferia, w którym od wielu dziesięcioleci funkcję metropolii, a więc jednostek hierarchicznie nadrzędnych, pełnią te same ośrodki. W praktyce pozbawia to polskie uczelnie pokaźnych zysków finansowych i prestiżu na europejskim rynku akademickim. Przedstawione wyżej dane dowodzą zarazem małej skuteczności i atrakcyjności wizerunkowej dolnośląskiej i polskiej oferty edukacyjnej. W przypadku Wrocławia zadają także kłam przekonaniu o wyjątkowej pozycji tego miasta, przynajmniej w zakresie szkolnictwa wyższego. Bez wielkiego ryzyka błędu powiedzieć można, że europejskość, otwartość i proinnowacyjność są składowymi autowizerunku wrocławian. Gdy jednak mowa jest o potencjalnych studentach zagranicznych, rozważających wyjazd studyjny na jakąś uczelnię w Europie, obraz stolicy Dolnego Śląska w ich świadomości prawdopodobnie w ogóle nie funkcjonuje.

5.2.2 Ruch studentów w Polsce i na Dolnym Śląsku

Ruch studentów badano na podstawie danych pochodzących z głównych ośrodków akademickich w Polsce. Pominięcie miast akademickich i/lub uczelni położonych poza Warszawą, Krakowem, Poznaniem, Wrocławiem i aglomeracją Górnego Śląska nie ma związku z oceną ich potencjału merytorycznego, a jedynie z ilościową dominacją wymienionych tu wiodących ośrodków. W statystykach podawano dane współczesne, obliczane dla GUS na 30 listopada 2008 (formularz S-10), oraz dane o wymianie w ramach programu Erasmus. Dane pozyskiwano bezpośrednio z działów dydaktycznych uczelni, nie można jednak wykluczyć, iż w innych dokumentach (na przykład rocznych sprawozdaniach dla rektorów), pojawią się niewielkie odstępstwa do przedstawionego tu materiału, lecz jest bardzo mało prawdopodobne, by zmieniły one ogólny wynik i jego interpretację. Nie podawano danych retrospektywnych z poszczególnych uczelni. Jednakże cząstkowe obserwacje wskazują, że liczba obcokrajowców na największych polskich uczelniach wykazuje niewielki, ale stały, przyrost.

Dane mówiące o liczbie studentów zagranicznych na studiach stacjonarnych ujęto w tabelach 7, 8 i 9. Wyniki ich analizy świadczą o bardzo niskim poziomie umiędzynarodowienia studiów w Polsce: średnie liczone dla całej populacji studentów i/lub uczelniami oscylują pomiędzy wartościami jednego i trzech procent. Porównanie liczby obcokrajowców studiujących w różnych ośrodkach wskazuje na siłę ośrodka warszawskiego. Wysokie miejsce Poznania wynika przede wszystkim z odsetka studentów zagranicznych na Uniwersytecie Medycznym. Zastanawiająca jest stosunkowo niska pozycja Krakowa – miasta bardzo dobrze rozpoznawanego poza Polską, a zarazem renomowanego ośrodka uniwersyteckiego.

Tab. 7 Polscy i zagraniczni studenci studiów stacjonarnych według ośrodków (2006/07)[29]

Ośrodek[30]	Stacjonarni Polacy	Stacjonarni cudzoziemcy	*SWA* (cała populacja)	*SWA* (uczelniami)
Poznań	63 528	1 253	2,0%	3,0%
Warszawa	103 340	2 171	2,1%	2,7%
Kraków	90 675	1 353	1,5%	1,6%
Wrocław	81 014	892	1,1%	1,6%
Katowice / Gliwice	58 909	562	1,0%	1,2%
Średnie:			1,5%	2,0%

Analiza danych grupowanych według typów uczelni także ujawnia wiele ciekawych prawidłowości. Najatrakcyjniejszym dla zagranicy segmentem szkolnictwa wyższego w Polsce okazały się szkoły o profilu medycznym i artystycznym. Szczególnie szkolnictwo medyczne wykazuje bardzo wysoki udział obcokrajowców w toku kształcenia stacjonarnego. Według najnowszych danych najwyższy odsetek zagranicznych studentów wśród wszystkich polskich uczelni posiada właśnie uczelnia medyczna: Uniwersytet Medyczny w Poznaniu (18%). Jest to liczba przekraczająca o kilka rzędów średnią dla innych kierunków i typów szkół. Równie korzystnie wygląda sytuacja innych polskich uczelni medycznych. Na przykład Akademia Medyczna we Wrocławiu kształci około 9% studentów cudzoziemskich i liczba ta wykazuje dynamikę wzrostową (Tab. 8).

Tab. 8 Liczba obcokrajowców studiujących stacjonarnie na Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 2006–2008[31]

Liczba studentów	Lipiec 2006	Sierpień 2007	Wrzesień 2008
Polacy	3 694	3 697	3 760
Cudzoziemcy	254	311	346
Udział cudzoziemców	6,9%	8,4%	9,2%

Sukces szkolnictwa medycznego jest prawdopodobnie efektem wysokiej jakości kadry tych uczelni, sprawności organizacyjnej (uzyskanie akredytacji międzynarodowych) i konkurencyjnych cen. Z kolei szkolnictwo artystyczne jest atrakcyjne nie tylko dla studentów stacjonarnych, ale także stypendystów Erasmusa (Tab. 11). Posiada wypracowaną w ciągu wielu dziesięcioleci międzynarodową markę i dobrze odnalazło się w rzeczywistości rynkowej.

[29] Opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych z poszczególnych uczelni na dzień 30.11.2007 (formularz GUS S-10). Dane szczegółowe podano w rozdziale 5.2.4.

[30] Studiujących na filiach traktowano jako studentów jednostek macierzystych.

[31] Źródło: dane Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu i opracowanie własne.

Tab. 9 Polscy i zagraniczni studenci studiów stacjonarnych według profilu uczelni (rok akademicki 2006/07)[32]

Profil[33]	Stacjonarni Polacy	Stacjonarni cudzoziemcy	*SWA* (cała populacja)
medyczny[34]	23 288	2 158	9,3%
artystyczny	5 977	138	2,3%
uniwersytecki[35]	163 660	2 537	1,6%
ekonomiczny	41 224	624	1,5%
politechniczny	109 310	513	0,5%
rolniczo-przyrodniczy	38 538	203	0,5%
wychowanie fizyczne	15 469	58	0,4%
Średnia:			2,3%

Interesujące wyniki daje także analiza danych o wyjazdach i przyjazdach studentów w ramach programu Erasmus (Tab. 10). W poprzednim rozdziale została już omówiona pozycja Polski na tle europejskim pod względem wymiany studenckiej. W poniższych tabelach przedstawiono natomiast statystyki wymian w największych ośrodkach akademickich w Polsce. Ujęcie takie pozwala ocenić względną pozycję Dolnego Śląska wśród pozostałych regionów kraju. Obraz, jaki wyłania się z analizy ruchu studentów w ramach Erasmusa, wskazuje na popularność lokalizacji atrakcyjnych wizerunkowo i rozpoznawalnych w Europie (Kraków i Warszawa). Ocena salda wymiany akademickiej (*SWA*) ze względu na dostępność komunikacyjną jest trudniejsza, ponieważ wszystkie uwzględnione lokalizacje są łatwo dostępne, przynajmniej z Europy: zachód Polski ma słabszą sieć połączeń lotniczych, ale jest łatwiej dostępny dla ruchu samochodowego i kolejowego. Niska pozycja miast Polski Zachodniej prawdopodobnie nie wynika z małej intensywności wizyt gości zagranicznych, ale z większej mobilności studentów w tej części kraju. Należy jednak wyraźnie podkreślić, że żaden polski ośrodek uniwersytecki nie zbliża się do poziomu równowagi wymiany studenckiej ($SWA \approx 1$).

[32] Opracowanie własne na podstawie na podstawie informacji uzyskanych z poszczególnych uczelni na dzień 30.11.2007 (formularz GUS S-10). Dane szczegółowe podano w rozdziale 5.2.4.

[33] Studiujących na filiach traktowano jako studentów jednostek macierzystych.

[34] Nie liczono Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego.

[35] W danych Uniwersytetu Jagiellońskiego liczono Collegium Medicum.

Tab. 10 Wyjazdy i przyjazdy studentów polskich w ramach programu Erasmus w latach 1998–2006 (według ośrodków i salda wymiany akademickiej)[36]

Ośrodek	Wyjazdy (W)	Przyjazdy (P)	W-P	*SWA*
Kraków	1 477	710	767	0,48
Warszawa	2 135	906	1 229	0,42
Wrocław	1 276	434	842	0,34
Katowice / Gliwice	728	235	493	0,32
Poznań	1 316	318	998	0,24

Ocena statystyk wymian Erasmusa ze względu na profil szkoły (Tab. 11) wskazuje, iż najatrakcyjniejsza dla gości przebywających do Polski w ramach stypendiów Erasmusa jest oferta uczelni artystycznych. Jest to jedyny profil, w którym Polska, w kilku przypadkach, pojawia się jako eksporter, a nie importer wiedzy ($SWA \geq 1$, chociaż średnia wynosi 0,7 – por. 5.2.3). Korzystne jest także saldo wymiany studenckiej w obszarze nauk ekonomicznych, na który stymulująco wpływa globalizacja gospodarki światowej i silna potrzeba poznawania różnych systemów rynkowych. Można oczekiwać, że w najbliższych latach wzrośnie poziom zainteresowania studentów zagranicznych kierunkami ekonomicznymi rodzimych uczelni, ponieważ Polska stała się „zieloną wyspą" wzrostu gospodarczego na tle Europy pogrążonej w kryzysie.

Reszta kierunków reprezentuje już niskie, bardzo niekorzystne wartości *SWA*. Szczególny niepokój budzi ostatnia pozycja politechnik w tym rankingu. Prawdopodobnie przyczyną tego zjawiska jest równoczesne występowanie następujących okoliczności: przeciętny poziom merytoryczny na tle europejskiej konkurencji, nieciekawe perspektywy finansowe ewentualnego zatrudnienia w Polsce, słaba akcja promocyjna najlepszych kierunków oraz brak bonusu językowego, czyli możliwości opanowania jednego ze światowych języków przy okazji studiów.

Natomiast prawdopodobne wyjaśnienie niskiej pozycji uczelni medycznych, mocno kontrastującej z doskonałymi wynikami tych szkół w pozyskiwaniu zagranicznych kandydatów na studia stacjonarne, jest następujące: po pierwsze, rygory studiów medycznych wymuszają pracę *in situ* i nie zachęcają do krótkich wyjazdów na zagraniczne uczelnie; po drugie, studenci zagraniczni w Polsce tworzą osobny obieg, nieskorelowany z wymianą stypendialną w ramach Erasmusa.

[36] Źródło: materiały programu Erasmus (http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54, dostęp 25.05.09) i opracowanie własne.

Tab. 11 Wyjazdy i przyjazdy studentów polskich w ramach programu Erasmus w latach 1998–2006 (według profilu uczelni i salda wymiany akademickiej)[37]

Profil	Wyjazdy (W)	Przyjazdy (P)	W-P	*SWA*
artystyczny	277	193	84	0,70
ekonomiczny	1 059	663	396	0,63
wychowanie fizyczne	158	69	89	0,44
rolniczo-przyrodniczy	349	121	228	0,35
uniwersytecki[38]	3 532	1 191	2 341	0,34
medyczny[39]	188	50	138	0,27
politechniczny	1 369	316	1 053	0,23

5.2.3 Podsumowanie

Podsumowując tę część rozważań, należy rozpocząć od stwierdzenia, że przy różnicach pomiędzy ośrodkami na poziomie jednego punktu procentowego przedstawione wnioski odnoszą się w takim samym stopniu do Dolnego Śląska, jak do innych, porównywalnych ośrodków akademickich w Polsce. Różnicowanie diagnozy i zaleceń strategicznych według regionu byłoby więc niecelowe.

Wnioskiem podstawowym jest stwierdzenie, iż średni odsetek studentów zagranicznych, studiujących w największych ośrodkach akademickich Polski, jest bardzo niski. Liczba studentów stacjonarnych z zagranicznymi paszportami w całej populacji praktycznie nie przekracza dwóch procent. Niekorzystny dla strony polskiej jest także poziom wymiany stypendialnej. Co gorsza, odsetek studentów zagranicznych na studiach stacjonarnych w wielkich ośrodkach jest i tak trzykrotnie wyższy od średniej dla całego kraju, podawanej przez GUS[40]: według danych za lata 2005/06, a więc starszych o dwa lata od tych, które podano tutaj, średnia krajowa udziału studentów zagranicznych w studiach stacjonarnych wynosiła 0,5%. Pokazuje to z jednej strony zastraszająco niski poziom umiędzynarodowienia studiów w Polsce, szczególnie w profilu uniwersyteckim, politechnicznym, rolniczo-przyrodniczym i wychowania fizycznego, z drugiej natomiast – silne zróżnicowanie wewnętrzne na uniwersyteckie centra regionalne i „wojewódzko-powiatową peryferię". Dolny Śląsk,

[37] Źródło: materiały programu Erasmus (http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54, dostęp 25.05.09) i opracowanie własne.

[38] W danych pochodzących z Uniwersytetu Jagiellońskiego uwzględniono studentów Collegium Medicum.

[39] Nie uwzględniono danych z Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego.

[40] „Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej" 2006, s. 357 i 364.

mimo stosunkowo słabej pozycji na tle regionów małopolskiego i warszawskiego, należy zaliczyć do grupy silnych regionalnych centrów edukacyjnych.

Na tym tle pozytywnie odbija się szkolnictwo medyczne, które odniosło znaczący sukces w oferowaniu swych usług edukacyjnych klientom zagranicznym. Jak widać, konkurowanie jakością i ceną na europejskim rynku edukacyjnym ma sens i może przełamać bariery stereotypów, przynosząc dobre efekty ekonomiczne, a w konsekwencji także naukowe. Równie korzystne wrażenie robi pozycja szkół artystycznych, które przyciągają proporcjonalnie dużą liczbę studentów, z sukcesem współzawodnicząc z innymi uczelniami tego typu na rynku europejskim. Niestety, uczelnie te rekrutują niewielkie liczby studentów i nie mogą poprawić ogólnie negatywnego bilansu.

Kolejny wniosek odnosi się do słabej pozycji uniwersytetów i politechnik, a więc największych polskich szkół akademickich, na europejskim rynku usług edukacyjnych. Ten niekorzystny stan wyjaśnić można istnieniem silnej bariery językowej, mało atrakcyjną ofertą i dużym popytem wewnętrznym na darmowe studia, co w zasadzie nie wymusza działań prorynkowych w zakresie rekrutowania studentów gościnnych. Ilustrują to zresztą dane GUS na temat ogólnej liczby obcokrajowców studiujących stacjonarnie w Polsce w latach 1995/96, 2000/01 i 2004/05: odsetek ten wynosił odpowiednio: 0,65%, 0,41% i 0,46%. Jego spadek, przy stałym wzroście liczby studentów obcokrajowców, wynika z postępującego o wiele intensywniej procesu rekrutacji studentów z rynku krajowego.

Warto wreszcie odnotować rosnącą pozycję polskich akademickich szkół niepublicznych, które powoli zaczynają konkurować w zakresie edukowania obcokrajowców ze szkołami państwowymi o długiej tradycji i ustalonej od dziesięcioleci, a niekiedy wieków, renomie (przykładem jest zlokalizowana w Warszawie Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego). Dotyczy to jednak przede wszystkim ośrodka stołecznego, natomiast Dolny Śląsk nie może się pochwalić znaczącymi sukcesami na tym polu. Optymistycznym, chociaż nieco przewrotnym wnioskiem, niech będzie stwierdzenie, że obecny udział studentów zagranicznych w polskim rynku edukacyjnym jest tak niski, iż raczej niższy nie będzie – w konsekwencji Dolny Śląsk i Polska skazane są pod tym względem na sukces.

5.2.4 Dane szczegółowe (kolejność alfabetyczna)[41]

5.2.4.1 Aglomeracja Górnośląska (Katowice / Gliwice)

Nazwa uczelni	ERASMUS			STACJONARNE		
	Wyjazdy	Przyjazdy	SWA	Polacy	Cudzoziemcy	Udział cudzoziemców
Uniwersytet Śląski w Katowicach (http://www.us.edu.pl)	291	63	0,22	20 996	93	0,44%
Politechnika Śląska (http://www.polsl.pl)	234	53	0,23	19 882	25	0,13%
Akademia Ekonomiczna w Katowicach (http://www.ae.katowice.pl)	145	98	0,68	6 757	17	0,25%
Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach (http://www.slam.katowice.pl)	26	9	0,35	7 683	418	5,16%
Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach (http://www.asp.katowice.pl)	11	10	**0,91**	247	0	0,0%
Akademia Muzyczna w Katowicach (http://www.am.katowice.pl)	14	2	0,14	492	9	1,8%
Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach (http://www.awf.katowice.pl)	7	0	0,00	2 852	0	0,0%
Sumy lub średnie:	**728**	**235**	**0,32**	**58 909**	**562**	**1,11%**

5.2.4.2 Kraków

Nazwa uczelni	ERASMUS			STACJONARNE		
	Wyjazdy	Przyjazdy	SWA	Polacy	Cudzoziemcy	Udział cudzoziemców
Uniwersytet Jagielloński (http://www.uj.edu.pl)	730	354	0,48	29 810	1 011	3,28%
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie (http://www.wsp.krakow.pl)	87	35	0,40	8 814	13	0,15%
Politechnika Krakowska (http://www.pk.edu.pl)	169	71	0,42	9 668	60	0,62%
Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie (http://www.agh.edu.pl)	159	14	0,09	20 238	93	0,46%
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie (http://www.ae.krakow.pl)	237	155	0,65	9 734	108	1,1%
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie (http://www.ar.krakow.pl)	18	1	0,06	8 495	10	0,12%
Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie (http://www.asp.krakow.pl)	40	61	**1,53**	803	17	2,07%
Akademia Muzyczna w Krakowie (http://www.amuz.krakow.pl)	22	12	0,55	527	33	5,89%
Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie (http://www.awf.krakow.pl)	15	7	0,47	2 586	8	0,31%
Sumy lub średnie:	**1 477**	**710**	**0,48**	**90 675**	**1 353**	**1,55%**

[41] Opracowanie własne na podstawie danych poszczególnych uczelni na dzień 30.11.2007 (druk GUS S-10). Tabele nie są numerowane.

5.2.4.3 Poznań

Nazwa uczelni	ERASMUS			STACJONARNE		
	Wyjazdy	Przyjazdy	SWA	Polacy	Cudzoziemcy	Udział cudzoziemców
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (http://www.amu.edu.pl)	685	109	0,16	28 593	237	0,82%
Politechnika Poznańska (http://www2.put.poznan.pl)	201	37	0,18	11 626	15	0,13%
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu (http://www.ue.poznan.pl)	213	84	0,39	6 349	111	1,72%
Uniwersytet Medyczny w Poznaniu (http://www.amp.edu.pl)	37	7	0,19	4 662	838	15,2%
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu (http://www.au.poznan.pl)	65	10	0,15	7 924	17	0,21%
Akademia Sztuk Pięknych w Poznaniu (http://www.asp.poznan.pl)	35	37	**1,06**	711	12	1,66%
Akademia Muzyczna w Poznaniu (http://www.amuz.poznan.pl)	24	5	0,21	554	3	0,54%
Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu (http://www.awf.poznan.pl)	56	29	0,52	3 109	20	0,64%
Sumy lub średnie:	**1 316**	**318**	**0,24**	**63 528**	**1 253**	**2,62%**

5.2.4.4 Warszawa

Nazwa uczelni	ERASMUS			STACJONARNE		
	Wyjazdy	Przyjazdy	SWA	Polacy	Cudzoziemcy	Udział cudzoziemców
Uniwersytet Warszawski (http://www.uw.edu.pl)	950	369	0,39	30 416	654	2,10%
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego (http://www.uksw.edu.pl)	62	10	0,16	9 259	158	1,68%
Politechnika Warszawska (http://www.pw.edu.pl)	304	63	0,21	21 421	170	0,79%
SGH (http://www.sgh.edu.pl)	282	210	0,74	6 306	195	3,00%
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. L. Koźmińskiego (http://www.wspiz.edu.pl)	80	76	**0,95**	2 878	146	4,83%
Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej (http://www.swps.pl)	59	11	0,19	5 958	57	0,95%
SGGW (http://www.sggw.pl)	200	94	0,47	14 090	168	1,18%
Warszawski Uniwersytet Medyczny (http://www.wum.edu.pl)	60	19	0,32	7 183	556	7,18%
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie (http://www.asp.waw.pl)	68	25	0,37	832	12	1,42%
Uniwersytet Muzyczny im. F. Chopina (http://www.chopin.edu.pl)	21	6	0,29	787	42	5,07%
Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie (http://www.awf.edu.pl)	49	23	0,47	4 210	13	0,31%
Sumy lub średnie:	**2135**	**906**	**0,42**	**103340**	**2171**	**2,59%**

5.2.4.5 Wrocław

Nazwa uczelni	ERASMUS			STACJONARNE		
	Wyjazdy	Przyjazdy	SWA	Polacy	Cudzoziemcy	Udział cudzoziemców
Uniwersytet Wrocławski (http://www.uni.wroc.pl)	649	239	0,37	20 345	300	1,45%
Politechnika Wrocławska (http://www.pwr.wroc.pl)	302	78	0,26	26 475	150	0,56%
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu (http://www.ue.wroc.pl)	102	40	0,39	9 200	47	0,51%
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu (http://www.ar.wroc.pl)	66	16	0,24	8 029	8	0,1%
Akademia Medyczna we Wrocławiu (http://www.am.wroc.pl)	65	15	0,23	3 760	346	8,43%
Akademia Sztuk Pięknych we Wrocławiu (http://www.asp.wroc.pl)	33	31	**0,94**	523	7	1,32%
Akademia Muzyczna we Wrocławiu (http://www.amuz.wroc.pl)	9	4	0,44	501	3	0,6%
Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu (http://www.awf.wroc.pl)	31	10	0,32	2 712	17	0,62%
Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu[42] (http://www.dsw.pl)	19	1	0,05	9 469	14	0,15%
Sumy lub średnie:	**1276**	**434**	**0,34**	**81014**	**892**	**1,53%**

5.3 Oferta dydaktyczna uczelni w językach obcych

5.3.1 Charakterystyka ogólna

Przedmiotem analizy była obcojęzyczna oferta dydaktyczna uczelni dolnośląskich, przedstawiona na tle największych polskich ośrodków akademickich. Rozszerzenie liczby badanych podmiotów pozwoliło, poprzez porównanie, nadać danym faktograficznym pełniejszą interpretację, która nie byłaby możliwa przy analizie jednego, wyizolowanego regionu. Podobnie jak w przypadku analizy ruchu studentów, do grona największych polskich ośrodków zaliczono państwowe szkoły akademickie z Katowic (z aglomeracją), Krakowa, Poznania, Warszawy i Wrocławia (ujęto szkoły publiczne i wybrane uczelnie niepubliczne). Założenie to nie jest równoznaczne ze stwierdzeniem, iż inne miasta Polski nie proponują studiów w językach obcych na dobrym poziomie. Argumentacja przemawiająca za takim wyborem odwołuje się do ogólniejszych kategorii wpływających na decyzje kandydatów na studia, a mianowicie atrakcyjności, rozpoznawalności, dostępności komunikacyjnej oraz przede wszystkim wielko-

[42] Z uwagi na specyfikę tej uczelni wyjątkowo uwzględniono wszystkie typy studiów (także niestacjonarne).

ści ośrodka, których pochodną jest silne skupienie kadry i zasobów naukowo-dydaktycznych. Z tych powodów jest mało prawdopodobne, aby poszerzenie powyższej listy o inne miasta akademickie mogło zmienić w znaczący sposób obraz całości.

Poniżej przedstawiono aktualną specyfikację oferty dydaktycznej w językach obcych na wspomnianych wyżej uczelniach (szczegółowe dane w podrozdziale 5.3.3). Przyjęto założenie, zgodnie z którym prezentacja symuluje poszukiwania kandydata zainteresowanego takimi studiami, ale nieznającego języka polskiego, co oznacza, że obecność studiów na liście jest równoznaczna z ich obecnością na stronie WWW uczelni. Możliwa jest więc sytuacja, w której podane informacje nie będą zgodne ze stanem faktycznym, ponieważ zapowiadanych studiów nie ma albo zorganizowane są inne studia, o których nie można dowiedzieć się ze stron WWW uczelni (mogą na przykład istnieć głęboko ukryte odsyłacze, do których trafi jedynie osoba znająca język polski). Specjalną kategorią są studia doktoranckie, które najczęściej mogą być realizowane w dowolnym języku i nie towarzyszy im specjalny tok dydaktyczny.

Spośród wszystkich kategorii najważniejsze i najbardziej reprezentatywne są studia licencjackie, magisterskie i magisterskie jednolite. Informacja o indywidualnych studiach doktoranckich przeważnie nie jest podawana, ale można domniemywać, że takowe prowadzi się we wszystkich badanych ośrodkach. Zauważalny jest natomiast brak systematycznych (z konkretną ofertą dydaktyczną) studiów doktoranckich dla obcokrajowców. W kilku ośrodkach pojawiały się jedynie oferty studiów indywidualnych. Natomiast kategoria „Inne", zawierająca informacje o formach dydaktycznych niemieszczących się w powyższych kategoriach, traktowana jest przez uczelnie dość dowolnie i niekiedy nie odzwierciedla rzeczywistych działań (na przykład nie zawsze podaje się tam informacje o kursach wakacyjnych lub powtarzanych co rok międzynarodowych „szkołach", chociaż skądinąd wiadomo, że takie przedsięwzięcia mają miejsce).

Wiele uczelni podaje listy opcjonalnych wykładów i ćwiczeń, prowadzonych w języku angielskim lub w innych językach obcych. Listy takie nie tworzą jednak zwartych toków kształcenia, a warunkiem prowadzenia zajęć jest istnienie nawet niewielkiej grupy zainteresowanych studentów. Tego rodzaju oferta nie była więc brana pod uwagę. Przyjęto bowiem założenie, że studia w językach obcych muszą obejmować cykl dydaktyczny minimum jednego stopnia (licencjat/inżynier, magister, doktor). Nie uznawano także często pojawiających się anglojęzycznych opisów programu dydaktycznego realizowanego po polsku, jeżeli nie było jasnego stwierdzenia, że zajęcia mogą być prowadzone także w języku obcym.

5.3.2 Ocena pozycji Wrocławia

Ocena oferty dydaktycznej polskich uczelni wyższych w zakresie studiów w językach obcych jest zadaniem trudnym, ponieważ nie istnieje w tym wypadku żadna skala odniesienia. Nie można stwierdzić *ex cathedra*, że na przykład 10 typów studiów na uczelni to dużo lub mało. Przyjęto więc założenie, zgodnie z którym ofertę uważa się za zadowalającą, jeżeli na średniej wielkości wydział (dwa lub trzy instytuty) przypada przynajmniej jedna propozycja studiów obcojęzycznych.

Pod tym względem wrocławską i polską ofertę należy ocenić wysoko, ponieważ największe krajowe uczelnie (uniwersytety i politechniki) proponują liczbę programów studiów przewyższającą liczbę wydziałów. Z oczywistych względów liczba oferowanych studiów jest mniejsza na uczelniach jednoprofilowych (przede wszystkim medycznych i ekonomicznych).

Układ tematyczny studiów wskazuje na zdecydowaną dominację w Polsce i na Dolnym Śląsku nauk inżynieryjnych i formalnych (matematyka, fizyka, chemia) (Tab. 12). Na drugim miejscu znajduje się ekonomia. Wynika to z otwartości kształcenia ekonomicznego na procesy globalizacji, a także z obecności kierunków ekonomicznych na wszystkich uwzględnionych w raporcie politechnikach i uniwersytetach, a nie jedynie w szkołach wyższych o profilu ekonomicznym. Na trzeciej pozycji znajdują się studia z zakresu nauk społecznych, obejmujące głównie politologię i studia regionalne. Programy tego rodzaju proponują wydziały nauk społecznych wszystkich dużych uniwersytetów.

Humanistyka w ofercie studiów dla obcokrajowców reprezentowana jest skromnie. W zasadzie śladowo przedstawia się także oferta studiów prawniczych w językach obcych (brak takowych we Wrocławiu). Specyficzną pozycję zajmują studia medyczne. Z uwagi na atrakcyjność cenową tej oferty, studia medyczne w języku angielskim zostały w ośrodku wrocławskim istotnie rozbudowane, jednak za wzorcowy pod tym względem uchodzi ośrodek poznański.

Polskie uczelnie artystyczne w zasadzie nie oferują studiów prowadzonych w językach obcych. Biorąc pod uwagę fakt, iż to właśnie szkolnictwo artystyczne, po medycznym, pozyskuje najwięcej studentów zagranicznych w ramach programu Erasmus i na studia stacjonarne, brak takiej oferty uznać można za pewien paradoks. Jego źródłem jest zapewne wypracowany przez lata wysoki poziom i bardzo dobra opinia tego segmentu szkolnictwa akademickiego w Polsce, skłaniająca zarówno studentów, jak i prowadzących, do większego wysiłku komunikacyjnego w celu przełamania bariery językowej. Ponadto ich specyfika (indywidualne podejście, materia muzyczna lub graficzna, ale nie językowa) ułatwia realizację programów dydaktycznych nawet

przy słabej znajomości języka polskiego i prawdopodobnie sformalizowana oferta nie jest potrzebna. Podobnej siły przyciągania nie posiadają uniwersytety oraz uczelnie techniczne i rolnicze, ponieważ mimo bogatszej oferty przyjmują proporcjonalnie niewielu obcokrajowców.

Tab. 12 Studia w językach obcych w ofercie ogólnopolskiej według specjalności[43]

Specjalność	Licencjackie (inżynierskie)	Magisterskie	Suma
Inżynieryjne	15	51	66
Ekonomia	8	14	22
Nauki społeczne	0	19	19
Medycyna i weterynaria	1	14	15
Mat-fiz-chem	5	9	14
Humanistyka i sztuka	4	8	12
Rolnictwo	0	2	2
Przyrodnicze	0	2	2
Psychologia	0	2	2
Suma:	33	121	154

Tab. 13 Studia w językach obcych w głównych polskich ośrodkach[44]

	Katowice	Kraków	Poznań	Warszawa	Wrocław
Licencjackie	10	4	7	11	6
Magisterskie	4	31	17	20	34
Magisterskie jednolite	2	2	5	4	4
Doktoranckie	3	1	2	3	3
Podyplomowe	2	4	1	4	1
Inne	2	13	1	8	4
Suma_1[45]	**23**	**55**	**33**	**50**	**52**
Suma_2[46]	**16**	**37**	**29**	**35**	**44**

Uzyskane informacje wskazują, że pod względem oferowanych studiów, propozycja Wrocławia na tle ogólnopolskim jest bardzo dobra, o ile nie najlepsza (Rys. 8 i 8a; Tab. 14, 15). Jeżeli w obliczeniach nie uwzględni się kategorii „Inne", do której należą kursy niedające formalnych podstaw do wykonywania zawodu, spośród wszystkich polskich ośrodków akademickich stolica Dolnego Śląska proponuje najwięcej studiów w językach obcych.

[43] Opracowanie własne na podstawie stron WWW uczelni. Dane za 2007 rok.
[44] Opracowanie własne na podstawie stron WWW uczelni. Dane za 2007 rok.
[45] Sumaryczna liczba wszystkich typów studiów.
[46] Sumaryczna liczba studiów licencjackich i magisterskich obu typów.

Oferta wrocławska nie jest jednak zrównoważona tematycznie. Dominują dwie wielkie uczelnie (Uniwersytet i Politechnika), co determinuje profil studiów (nauki inżynieryjne, formalne i społeczne). Brakuje obcojęzycznych studiów prawniczych, także oferta medyczna jest skromniejsza od propozycji Poznańskiego Uniwersytetu Medycznego, który powinien być postrzegany jako regionalny konkurent w pozyskiwaniu zagranicznych kandydatów na studia tego rodzaju. Analiza oferty dolnośląskiej, a w szczególności porównanie jej z możliwościami niektórych uczelni stołecznych, ujawnia natomiast niewielki udział szkół niepublicznych w kształceniu obcokrajowców. Fakt ten ma niewątpliwy związek z ogólną mizerią prywatnego sektora edukacyjnego na Dolnym Śląsku. Jednak w warunkach gospodarki rynkowej, opartej na konkurencji i prywatnej własności środków produkcji i usług, taka dysproporcja nie powinna mieć miejsca.

Zastrzeżeń nie budzi układ formalny i dostępność danych. W większości wypadków informacja jest widoczna i przeważnie ustrukturyzowana (wyjątkiem jest wrocławska Akademia Sztuk Pięknych, która nie podaje informacji o typie studiów). Zwraca uwagę jedynie bardzo oszczędna prezentacja oferty studiów doktoranckich. Kandydaci raczej nie znajdują na stronie WWW wskazówek na temat wymagań formalnych, listy potencjalnych promotorów, specjalności, warunków wstępnych i kosztów. Dane takie są jednak potrzebne, ponieważ pozwalają na podjęcie racjonalnej decyzji o rozpoczęciu studiów.

W konkluzji należy zwrócić uwagę na brak korelacji pomiędzy bogatą i konkurencyjną ofertą dydaktyczną Wrocławia w językach obcych, a bardzo niskim udziałem studentów zagranicznych w studiach stacjonarnych typu politechnicznego i uniwersyteckiego. Prawdopodobnie wpływ na tak niską efektywność pozyskiwania studentów zagranicznych mają wymieniane wcześniej czynniki, a więc: słaby poziom merytoryczny oferty i brak nowoczesnego zaplecza[47], brak wyrazistego, a przy tym pozytywnego wizerunku stolicy Dolnego Śląska w Europie oraz słaba promocja edukacji akademickiej w reprezentatywnych uczelniach tego regionu. Doceniając rolę lokalnego rynku edukacyjnego, a także wysoko notowane osiągnięcia najlepszych jednostek naukowych Wrocławia, trudno nie zauważyć, że w wymiarze europejskim Wrocław i Dolny Śląska pozostają ośrodkami peryferyjnymi.

[47] Za swoisty fenomen można uznać miasto z ambicjami naukowymi, w którym nie zbudowano nowoczesnej biblioteki uniwersyteckiej, przypominającej setki takich instytucji funkcjonujących od lat w Europie Zachodniej.

Rys. 8 Polskie ośrodki akademickie według liczby programów studiów oferowanych w językach obcych (dane za 2008)[48]

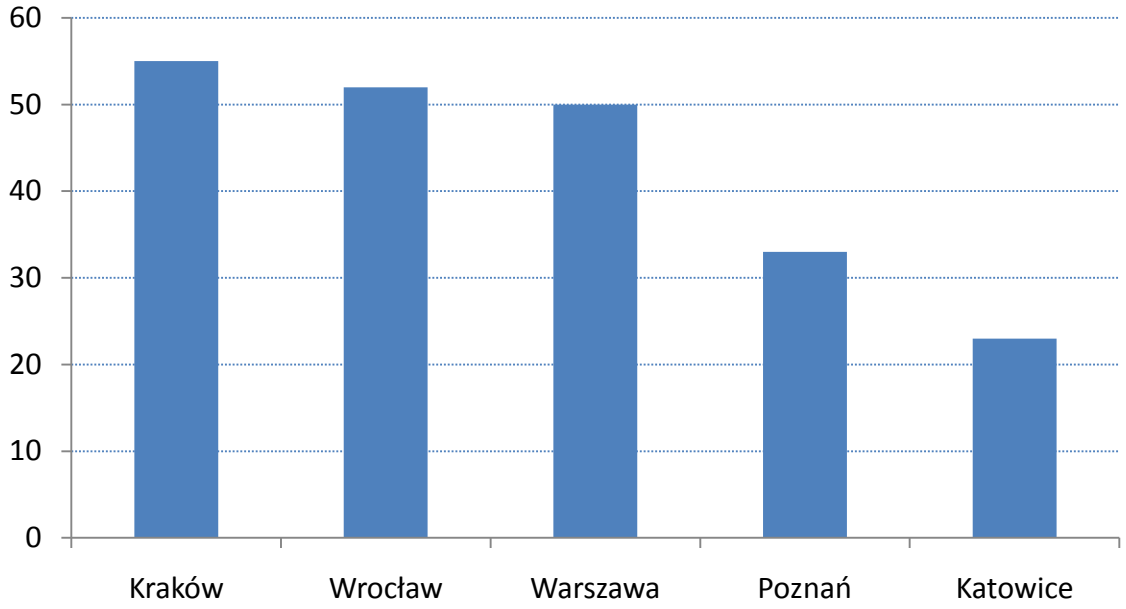

Rys. 8a Polskie ośrodki akademickie według liczby programów studiów oferowanych w językach obcych (dane za 2008)[49]

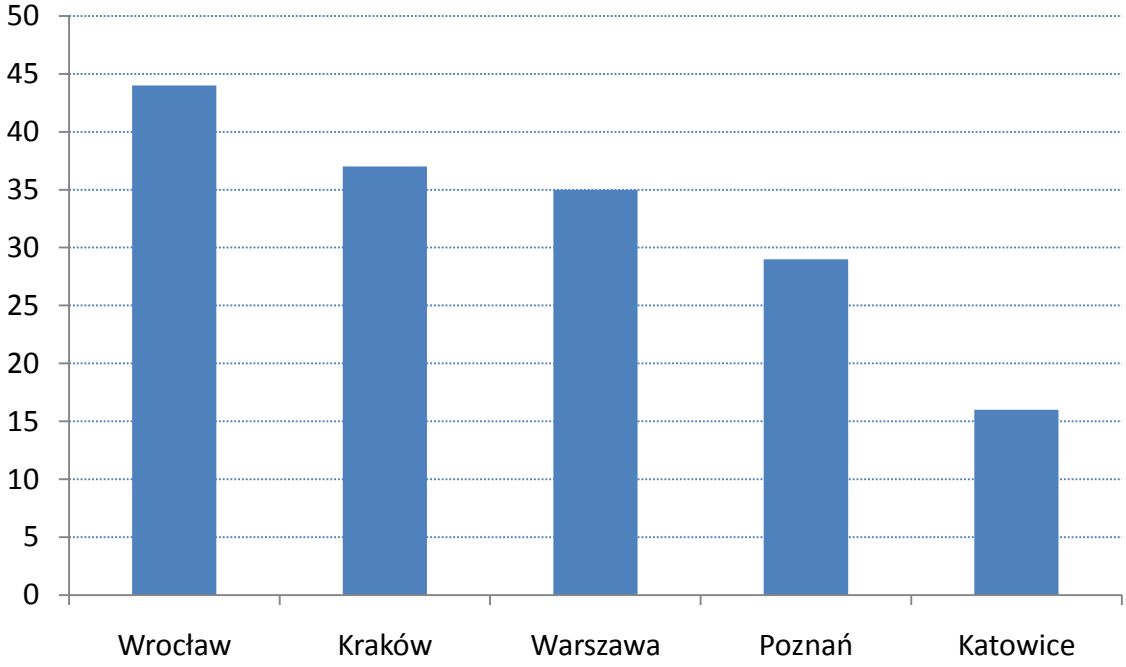

[48] Wykres uwzględnia wszystkie typy studiów, także kursy „niebolońskie" (ang. *ungraded*), na przykład podyplomowe, letnie szkoły itd. Źródło: strony WWW uczelni.

[49] Wykres uwzględnia wyłącznie regularne studia, zgodne z procesem bolońskim, czyli licencjackie lub inżynierskie (*Bachelor*), magisterskie dwustopniowe i jednolite (*Master*). Źródło: strony WWW uczelni.

Tab. 14 Studia w językach obcych w ofercie uczelni Wrocławia według specjalności[50]

Specjalność	Licencjackie / inżynierskie	Magisterskie	Suma
Inżynieryjne	3	18	21
Matematyczno-fizyczne	1	6	7
Ekonomia	1	4	5
Humanistyka i sztuka	1	3	4
Medycyna i weterynaria	–	3	3
Nauki społeczne	–	2	2
Przyrodnicze	–	2	2
Suma:	6	38	44

Tab. 15 Studia w językach obcych w ofercie uczelni Wrocławia[51]

Uczelnia	Licencjackie / inżynierskie	Magisterskie	Suma
Uniwersytet Wrocławski	2	15	17
Uniwersytet Przyrodniczy	0	1	1
Politechnika Wrocławska	3	18	21
Uniwersytet Ekonomiczny	1	1	2
Akademia Medyczna	0	2	2
Akademia Sztuk Pięknych	0	1	1
Suma:	6	38	44

5.3.3 Dane szczegółowe na temat programów studiów w językach obcych[52]

5.3.3.1 Aglomeracja Górnośląska (Katowice, Gliwice, Zabrze)

Uniwersytet Śląski w Katowicach (http://www.us.edu.pl/node/2725)[53]	
Licencjackie (4)	(1) Chemistry (2) Mathematics (3) General Physics (4) Medical Physics
Magisterskie (1)	M.Sc. in Mathematical Methods in Informatics
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (0)	
Inne (1)	Summer School for Polish Language, Literature and Culture

[50] Opracowanie własne na podstawie stron WWW uczelni. Dane za 2008 rok.

[51] Opracowanie własne na podstawie stron WWW uczelni. Dane za 2008 rok.

[52] Tabele w podrozdziale 5.3.3 nie są numerowane, zawierają jednak wyczerpujące opisy. Wszystkie dane pochodzą ze stron WWW uczelni i dotyczą oferty na rok 2008.

[53] Informacje na temat studiów w języku angielskim znajdują się na czwartym poziomie od strony głównej. Dane przedstawione są w sposób mało czytelny; nie jest jasne, jaki formalny stopień reprezentują proponowane kursy. Podany tu podział oparty jest na cenniku studiów, gdzie stopnie studiów zostały wyróżnione.

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach (http://www.slam.katowice.pl/page.php?233)	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (0)	
Magist. jednolite (1)	Pre-medical (2 years) and medical (3 years) program
Doktoranckie (1)	Variety of postgraduate doctoral studies
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Politechnika Śląska w Gliwicach (http://www.polsl.pl/alma.mater/studies.html)[54]	
Licencjackie (2)	(1) Automatic Control, Electronics and Computer Science (2) Civil Engineering
Magisterskie (2)	(1) Automatic Control, Electronics and Computer Science[55] (2) Civil Engineering
Magist. jednolite (1)	Industrial and Engineering Chemistry
Doktoranckie (1)	Individual programs of doctoral studies
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Akademia Ekonomiczna w Katowicach (http://english.ae.katowice.pl)	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (1)	Master in European Business and Finance (konsorcjum)
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (1)	Individual programs of doctoral studies
Podyplomowe (2)	(1) Master of Business Administration (2) Project Management
Inne (1)	Summer School

Brak oferty studiów w językach obcych:

Akademia Muzyczna w Katowicach (http://www.am.katowice.pl)
Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach (http://www.asp.katowice.pl)[56]
AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach (http://www.portal.awf.katowice.pl)

[54] Układ nieprzejrzysty, informacje podane w formie opisowej i nieustrukturyzowanej. Przedstawione tu dane odtworzono na podstawie opisów.

[55] Obowiązkowy lektorat polskiego, brak informacji o obowiązkowych zajęciach w języku polskim.

[56] Podano wyczerpujące informacje dla obcokrajowców chcących studiować na ASP w Katowicach.

5.3.3.2 Kraków

Politechnika Krakowska (http://www.bwm.pk.edu.pl/index_pl.php)	
Licencjackie (1)	B.Sc. in Mechanics and Machine Design
Magisterskie (9)	(1) Advanced Computational Mechanics (2) Computer Aided Design in Mechanical Engineering (3) Combustion Engines (4) Thermal Power Systems and Installations (5) Logistics and Supply Chain Management (6) Transportation Management and Railway Vehicle Engineering (7) Computational Engineering (8) Road Engineering (9) Applied Computer Science
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (1)	PhD in Advanced Computational Mechanics
Podyplomowe (0)	
Inne (4)	(1) Preparatory course for bachelor's studies (2 semesters) (2) Preparatory course for master's studies (2 semesters) (3) Preparatory course for doctoral studies (1 semester) (4) Summer school (3 weeks)

Akademia Górniczo-Hutnicza (http://www.agh.edu.pl/pl/studia-w-agh/studia-w-jezyku-angielskim.html)	
Licencjackie (2)	(1) Electronics and Telecommunications (2) Mechatronics
Magisterskie (5)	(1) Managament* (2) Managament*, specialization Logistic Management (3) Mechatronics, specialization Mechatronic Design (4) Mining and Geology, specialization Mining Engineering (5) International Business (niestacjonarne)
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (2)	(1) Master of Business Administration (2) Master in Public Administration
Inne (2)	(1) Summer Semester in Krakow at AGH University of Science and Technology for US students (2) X Cursos de Verano en AGH-UST Cracovia, Polonia (Italian)

* Pisownia oryginalna.
* Pisownia oryginalna.

Uniwersytet Jagielloński (http://www.uj.edu.pl/ISOffice/courses_foreign_pl.htm)	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (15)	*Samodzielne:* (1) European Studies (2) Central & Eastern European Studies (3) TransAtlantic Studies (4) LL.M. in Polish Bussiness Law (German) (5) English Literature (6) American Literature (7) TESOL Methodology and Applied Linguistics (8) M.Sc. in Biotechnology *W ramach konsorcjów:* (9) Euroculture (10) International Masters in Economy, State & Society (11) Analysing Europe (IMPREST) International Masters Programme in European Studies (12) European Studies "The process of building Europe" (13) LL.M. in American and International Business and Commercial Law (14) M.Sc. in Advanced Spectroscopy in Chemistry (15) M.Sc. in European Public Health
Magist. jednolite (2)	(1) M.D. Program for College/University students (4 lata) (2) M.D. Program for High School graduates (6 lat)
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (0)	
Inne (7)	(1) Graduate School of Science (2) Undergraduate Study Abroad at the Centre for European Studies (3) Study Abroad Program – International Polish Studies (4) School of Polish Law (in German) (5) Interdisciplinary Programme in the Humanities and Social Sciences (6) Interdisciplinary Programme in Natural Sciences (7) Polish Language Summer Courses

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie (http://nowa.uek.krakow.pl/pl/edukacja/oferta-dydaktyczna/studia-w-jez-angielskim.html)	
Licencjackie (1)	International Business (niestacjonarne) (EN)
Magisterskie (1)	International Business (niestacjonarne) (EN)
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (2)	(1) Master of Business Administration (EN) (2) Master in Public Administration (EN)
Inne (0)	

Uniwersytet Rolniczy w Krakowie (http://www.ar.krakow.pl/new/index.php)	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (1)	Master in Agroecology
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Brak oferty studiów w językach obcych:

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie (http://www.wsp.krakow.pl)
Akademia Muzyczna w Krakowie (http://www.amuz.krakow.pl)
Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie (http://www.asp.krakow.pl)
Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie (http://www.awf.krakow.pl)

5.3.3.3 Poznań

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (http://www.amu.edu.pl/en)	
Licencjackie (1)	BA in Polish Studies (EN/DE/POL)
Magisterskie (6)	(1) SERP-CHEM[57], Physical Chemistry (EN) (2) International Balkan Studies (EN) (3) E.MA-PS[58] in Performative Creativity (EN) (4) E.MA in Human Rights and Democratisation (EN) (5) European Political Studies (EN) (6) Interlinguistics, Esperanto (EN)
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (1)	Individually supervised Ph.D. research projects (EN)
Podyplomowe (1)	MBA, Management for Central and Eastern Europe (EN)
Inne (0)	

Politechnika Poznańska (http://www2.put.poznan.pl/en/fos/mp)	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (10)	(1) Architecture and Town Planning (2) Control and Robotics (3) Electronics and Telecommunication (4) Electrical Engineering (5) Technical Physics (Nanotechnology and quantum engineering) (6) Computing Science (7) Software Engineering (8) Mechatronics (9) Chemical Technology (10) Management

[57] Master Course Surface-, Electro-, Radiation- and Photo- Chemistry.
[58] European Master of Science in Performative Creativity.

Politechnika Poznańska (http://www2.put.poznan.pl/en/fos/mp)	
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Uniwersytet Medyczny w Poznaniu (http://www.amp.edu.pl/eng)	
Licencjackie (1)	The 3-year B.Sc. in Physiotherapy Program in English
Magisterskie (0)	
Magist. jednolite (5)	(1) The 4-year M.D. Program[59] (2) The 5-Year D.D.S. Program in English[60] (3) The 6-Year M.D. Program (4) The 6-year Pharm. D. Program in English (5) The 5-year M.Sc. in Pharmacy Program in English
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu (http://pue.ue.poznan.pl/index.php)	
Licencjackie (5)	(1) Economics and Finance of Business in Global Economy (2) International Business (3) Electronic Business (4) Quality of Products (5) Business Management
Magisterskie (1)	(1) International Business
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (1)	Doctoral Seminars in English
Podyplomowe (0)	
Inne (1)	Language courses

Brak oferty studiów w językach obcych:

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu (http://www.au.poznan.pl)
Akademia Muzyczna w Poznaniu (http://www.amuz.poznan.pl)
Akademia Sztuk Pięknych w Poznaniu (http://www.asp.poznan.pl)
Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu (http://www.awf.poznan.pl)

[59] Medicinæ Doctor (Doctor of Medicine).
[60] Doctor of Dental Surgery.

5.3.3.4 Warszawa

Uniwersytet Warszawski (http://www.bwz.uw.edu.pl/eng_version/studies_foreign_languages.htm)	
Licencjackie (1)	B.A. Philosophy Studies
Magisterskie (8)	(1) American Studies (2) International Business Program (3) Program in European Finance and Banking (4) Program in Development Economics (5) Program in International Relations (6) Program in Political Science (7) Program in European Studies (8) European Studies
Magist. jednolite (1)	Psychology Program
Doktoranckie (1)	PhD in Chemistry (4 years)
Podyplomowe (2)	Executive MBA International MBA Program
Inne (8)	(1) School of Polish Law (2) American Law Centre (3) French and European Law Centre (4) Spanish Law Centre (5) School of Italian Law (6) School of German and European Law – Deutsche Rechtsschule (7) Postdiploma Polish Studies (8) Polish Language Courses (Polonicum)

Szkoła Główna Handlowa (http://www.sgh.waw.pl/ksztalcenie/international)	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (1)	International Business
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (2)	(1) Canadian Executive Master of Business Administration CEMBA (2) Warsaw Executive Master of Business Administration (WEMBA)
Inne (0)	

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego (http://spin.sggw.pl/en/node/1392)	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (3)	(1) Economics and Organization of Enterprises (2) Information Systems in Management (3) Restoration and Management of Environment
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (1)	Doctor of Veterinary Medicine Degree (D.V.M.)
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Warszawski Uniwersytet Medyczny (http://www.wum.edu.pl/english/education/medical_studies.html)	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (0)	
Magist. jednolite (2)	(1) 6-year MD degree program (2) 4-year MD degree program
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Politechnika Warszawska (http://www.pw.edu.pl/Kandydaci/Studia-w-jezyku-angielskim)	
Licencjackie (8) (inżynierskie)	(1) Aerospace Engineering (2) Civil Engineering (3) Computer Science (4) Electrical and Computer Engineering (5) Electrical Engineering (6) Environmental Engineering (7) Mechanical Engineering (8) Power Engineering
Magisterskie (7)	(1) Aerospace Engineering (2) Civil Engineering (3) Computer Science (4) Electrical and Computer Engineering (5) Mechanical Engineering (6) Power Engineering (7) Robotics
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (1)	Individual PhD programs
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej (http://www.swps.pl/english/index.php/pospective-students-studies-in-english-.html)	
Licencjackie (1)	English Studies
Magisterskie (1)	English Studies
Magist. jednolite (1)	Psychology in English
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Brak oferty studiów w językach obcych:

Uniwersytet im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW) (http://www.uksw.edu.pl)
Uniwersytet Muzyczny im. Fryderyka Chopina (http://www.chopin.edu.pl)
Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie (http://www.awf.edu.pl)
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie (http://www.asp.waw.pl)

5.3.3.5 Wrocław

Uniwersytet Wrocławski[61] (http://international.uni.wroc.pl/en/study-english/programs-english)	
Licencjackie (2)	(1) Computer Science (2) English Philology
Magisterskie (15)	(1) Managerial Economics (2) Experimental Physics (3) Theoretical Physics (4) Computer Physics (5) Chemistry (6) Computer Science (7) Mathematics (8) International Relations (9) Political Science (10) Tourism (11) Geography and Environmental Management (12) Geology and Environmental Geosciences (13) English Philology (14) Classics (15) Biotechnology
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (1)	Doctoral Programs (individual)
Podyplomowe (0)	
Inne (2)	(1) Polish Language Courses (2) Preparatory course for candidates for Master Studies in Theoretical and Experimental Physics

Uniwersytet Przyrodniczy (http://www.ar.wroc.pl/studies_and_students/9305/list_of_courses_in_english.html)	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (0)	
Magist. jednolite (1)	Master of Veterinary Medicine
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

[61] Dane klarowne i ustrukturyzowane, nawigacja intuicyjna.

Politechnika Wrocławska (http://www.pwr.wroc.pl/26479.xml)[62]	
Licencjackie (3)	*W ramach konsorcjów:* (1) Information and Communication Management (Uniwersytet Nysa) *Samodzielne:* (2) Computer Science (3) Mechanics and Machine Construction
Magisterskie (18)	*W ramach konsorcjów:* (1) Erasmus Mundus Molecular nano-bio-photonics for Telecomunication and Biotechnologies (2) Erasmus Mundus Minerals and Environmental Programme *Samodzielne:* (3) Computer Science (4) Information Technology (5) European Master Education in Industrial Mathematics (6) Mechanics and Machine Construction (7) Electronics, Photonics and Microsystems (8) Control in Electrical Power Engineering (9) Mining and Power Engineering (10) Civil Engineering (11) Building Services Engineering (12) Environmental Health and Safety Risk Management (13) Environmental Quality Management (14) Medical Chemistry (15) Nanoengineering (16) Quantum Engineering (17) Simulation and modelling in Physics (18) Business Information Systems
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (1)	Full-time doctoral studies
Podyplomowe (1)	Post Degree Diploma in Business Administration
Inne (1)	Polish Language Preparatory Courses

Uniwersytet Ekonomiczny (http://www.ue.wroc.pl/english/55/study_options.html)[63]	
Licencjackie (1)	Bachelor Studies in Finance
Magisterskie (1)	Master Studies in Finance in English
Magist. jednolite (0)	
Doktoranckie (1)	European Doctoral Program in Economics, Management and Finance
Podyplomowe (0)	
Inne (1)	Summer School Poland

[62] Informacja ustrukturyzowana, ale ukryta zbyt głęboko, dostęp nieintuicyjny.
[63] Informacja adekwatna do potrzeb i ustrukturyzowana, układ logiczny i dostęp łatwy.

Akademia Medyczna (http://www.englishdivision.am.wroc.pl/content/view/4027/387)[64]	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (0)	
Magist. jednolite (2)	(1) Six-year programme of medicine (2) Five-year programme of dentistry
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Akademia Sztuk Pięknych (http://www.studyinenglish.pl/en/index.html)[65]	
Licencjackie (0)	
Magisterskie (0)	
Magist. jednolite (1)	Master's Degree in Graphic Arts
Doktoranckie (0)	
Podyplomowe (0)	
Inne (0)	

Brak oferty studiów w językach obcych:

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu (http://www.awf.wroc.pl)
Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu (http://www.amuz.wroc.pl)

5.4 Uczelnie dolnośląskie w międzynarodowych rankingach

Pozycja w rankingach ma przede wszystkim znaczenie wizerunkowe, ponieważ tego rodzaju listy uczelni są publikowane w mediach i zwykle szeroko dyskutowane. Przyjmuje się, że wysoka pozycja w takim zestawieniu świadczy o wartości naukowej i atrakcyjności dydaktycznej ośrodka, co przekłada się na poziom, zamożność i liczbę studentów zagranicznych przybywających na studia. Kryteria, według których tworzy się międzynarodowe rankingi o światowym zasięgu, są zwykle złożone i nieprzejrzyste, ignorują także, celowo lub z konieczności, uwarunkowania lokalnych tradycji i kultur.

Weryfikacji poddano następujące listy rankingowe: Academic Ranking of World Universities, Webometrics Ranking of World's Universities, The Times Higher Education – QS World University Rankings, Top 100 Global Universities „Newsweeka", francuski Professional Ranking of World Universities, tajwański ranking bibliometryczny Performance Ranking of Scientific Papers for World Universities oraz niemiecki Excellence Ranking, przygotowany przez Das Centrum für Hochschulentwicklung.

[64] Układ mało czytelny, informacja nieustrukturyzowana, dostępność dobra.
[65] Opis studiów nie odpowiada wymogom procesu bolońskiego, dostępność dobra.

Stwierdzono, iż uczelnie Wrocławia i Dolnego Śląska nie pojawiają się w wymienionych zestawieniach. Argumentacja oparta na pozycji na liście rankingowej nie może więc być podstawą analiz i kampanii wizerunkowej, służącej pozyskaniu studentów zagranicznych. Natomiast rankingi lokalne (w szczególności rankingi „Perspektyw", „Rzeczpospolitej", „Wprost" i „Newsweeka") mają poza Polską niewielką siłę oddziaływania i z tego względu nie były brane pod uwagę[66].

[66] Ponadto za źródło oceny należy uznać kategoryzację Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Lista jednostek wraz z ich kategoriami znajduje się pod adresem: http://www.nauka.gov.pl/mn/index.jsp?place=Menu08&news_cat_id=970&layout=2 (dostęp 29.04.2009). Autorowi nie są znane żadne prace poświęcone wpływowi krajowych rankingów uczelni na decyzje obcokrajowców studiujących w Polsce.

6. Wnioski i rekomendacje

6.1 Akredytacje

Uczelnie dolnośląskie powinny zdobywać europejskie, światowe lub lokalne akredytacje dla stopni uzyskiwanych przez absolwentów, uwzględniając kraj pochodzenia spodziewanych kandydatów i kraj wykonywania zawodu przez przyszłych absolwentów. Na przykład część programów Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu posiada akredytacje amerykańskie, co sprawia, że studenci z USA i Kanady mogą bez dodatkowych formalności wykonywać zdobyty w Polsce zawód w swoich macierzystych państwach. Ze względu na położenie Polski i słaby stopień skomunikowania ze światem studia w naszym kraju powinny być jednak zorientowane na studentów europejskich i pod względem formalnym dostosowane do ich potrzeb.

6.2 Cena

Na konkurencyjność studiów w dużym stopniu wpływa ich koszt, pod warunkiem jednak, że oferowane treści spełniają minimalne wymogi jakości oczekiwanej przez kandydata. Działa tu elementarny mechanizm decyzyjny oparty na różnicy cen porównywalnych jakościowo produktów. Na przykład kwota zawierająca się w przedziale 30 000–37 000 zł za rok studiów medycznych (średnia stawka w Polsce za studia w języku angielskim z pełną akredytacją) jest niższa od kwoty płaconej za podobne studia w USA lub Europie Zachodniej, co przy względnej równorzędności poziomu merytorycznego automatycznie podnosi atrakcyjność polskiej oferty.

6.3 Język

Kluczowym elementem wzmacniającym popyt na edukację akademicką jest bonus językowy, który dają największe języki świata (dziś przede wszystkim angielski, hiszpański, chiński mandaryński, hindi, w mniejszym stopniu francuski i rosyjski, a w Europie także niemiecki). Polszczyzna, nie dość, że nie daje takich korzyści, to jeszcze może stanowić – w praktyce zawodowej oraz pod względem wizerunkowym – barierę. Konieczne jest więc rozstrzygnięcie, w jakich językach powinny być organizowane konkretne studia, najlepiej z rozbiciem na lata.

Najkorzystniejszym rozwiązaniem tego problemu wydaje się rozbudowa dwujęzycznych studiów w językach angielskim (opcjonalnie w innym języku światowym) i polskim. Koncepcja taka opiera się na dwóch założeniach. Pierwsze mówi, iż trudno studiować i mieszkać w kraju, którego języka się nie zna. Można przyjąć, że dla względnie inteligentnego studenta, który zdecyduje się pozostać w Polsce przez minimum dwa lata, drugi rok studiów w języku rodzimym powinien być już osiągalny pod względem komunikacyjnym, o ile tylko uczelnia postawi do jego dyspozycji odpowiednie kursy i szkolenia. Zgodnie z drugim założeniem, aby konkurować na rynku europejskim, należy oferować studentom wartość dodaną w postaci bonusu językowego, czyli uniwersalnego narzędzia komunikacji w przyszłej praktyce zawodowej. Drugi postulat oznacza, iż część programu dydaktycznego musi być realizowana przez cały okres studiów w języku obcym. Natomiast międzynarodowy charakter oferty dydaktycznej skierowanej do specyficznego odbiorcy, jakim jest zagraniczny student medycyny lub stomatologii w Polsce, wymusza, na zasadzie kontraktu rynkowego, dominację dydaktyki w języku obcym.

Przy omawianiu kwestii języka edukacji akademickiej warto przywołać przekonanie nielicznych przedstawicieli humanistyki polskiej, traktujących odejście od języka rodzimego w dydaktyce uniwersyteckiej w kategoriach zagrożenia bytu narodowego[67]. Zgodnie z tym rozumowaniem język polski, jako jeden z niekwestionowanych wykładników tożsamości narodowej, mógłby na trwałe ustąpić pola w pewnych dziedzinach zastosowań (na przykład w technologii i naukach ścisłych) i stracić tym sposobem swój uniwersalny charakter. Zastrzeżenia te są słuszne w ogólności, ale w odniesieniu do społeczności uniwersyteckiej nie znajdują uzasadnienia. Jako elita, narodu środowiska akademickie zawsze w historii potrafiły godzić uniwersalny, by nie powiedzieć kosmopolityczny, charakter pracy naukowej, z poszanowaniem tradycji. Wykłady

[67] Problem ten był już żywo dyskutowany w środowiskach niemieckich i francuskich (por. Ammon 1998).

w języku angielskim z zakresu inżynierii, nauk ścisłych i zapewne innych dziedzin, adresowane do studentów gościnnych i polskich, nie naruszą więc statusu języka narodowego w obszarze nauki, zwiększą natomiast szanse cywilizacyjne i zawodowe przyszłych absolwentów.

6.4 Strategia działań

Sukces kampanii na rzecz zwiększenia atrakcyjności wizerunku dolnośląskich i polskich uczelni wyższych wśród zagranicznych kandydatów dać może tylko podejście zintegrowane, opierające się na jednoczesnym i spójnym kształtowaniu wszystkich elementów składowych kategorii konkurencyjności (por. rozdz. 2). Chodzi więc o równoczesne:

- zwiększanie rozpoznawalności produktu (uczelni i miasta) poprzez działania promocyjne w mediach europejskich i światowych;
- rewitalizację programu informacyjnego „Study in Wrocław”[68], a także tworzenie innych internetowych serwisów wielojęzycznych, mówiących o studiach we Wrocławiu;
- budowanie atrakcyjności wizerunkowej marki (uczelni, kierunku) poprzez akcje medialne, poprzedzone autentycznymi sukcesami naukowymi, na przykład nagrodami lub dokonaniami o światowym prestiżu, udziałem w wielkich przedsięwzięciach o globalnym zasięgu;
- budowanie i/lub usprawnienie podstawowych kanałów komunikacyjnych z zagranicą, czyli stron WWW uczelni wyższych, wydziałów i instytutów (przeprowadzona analiza kilkudziesięciu stron WWW polskich uczelni wskazuje, że optymalnym rozwiązaniem jest stosowanie się do czytelnych i powtarzalnych norm komunikacyjnych, co w tym przypadku oznacza umieszczanie zakładki „Study in English” na stronie głównej; w opisie studiów powinien także dominować jasny i przewidywalny układ danych, w którym oprócz danych sylabusowych, takich jak cele studiów, profil itd., znaleźć się musi specyfikacja poziomu studiów, czyli Bachelor, Master lub PhD, zasady dostępności, merytoryczne wymogi wstępne, cennik i, w osobnym pliku lub odsyłaczu, lista przedmiotów);
- podnoszenie konkurencyjności poprzez obniżanie ceny produktu (studiów, kosztów utrzymania) i zwiększanie szans pracy zarobkowej dla studentów;
- rozwijanie działań przełamujących barierę komunikacyjną z otoczeniem poprzez budowę centrów lub szkół nauki języka polskiego dla obcokrajowców,

[68] Strona WWW programu (http://www.studyinwroclaw.uni.wroc.pl) nie jest aktualizowana od 2007 roku.

a także wymaganie znajomości języków obcych od studentów i pracowników polskich uczelni, którzy przeważnie zawyżają poziom swych kompetencji w zakresie komunikowania międzynarodowego;

- podpisywanie kolejnych umów i porozumień z innymi uczelniami lub konsorcjami, co ułatwia pokonywanie barier administracyjnych (student zagraniczny, szczególnie z innego kontynentu, raczej nie przyjedzie studiować do Wrocławia lub innego polskiego miasta na własną rękę);
- kontrolę skuteczności tych działań, polegającą na prowadzeniu testów satysfakcji u studentów gościnnych, a także na regularnym monitoringu ich udziału w studiach; ponadto konieczny i możliwy jest elektroniczny monitoring takich parametrów, jak odwiedzalność stron WWW uczelni i jej wizerunek w mediach elektronicznych (można skonstruować w tym celu wskaźnik mocy akademickiej uczelni lub ośrodka);
- podnoszenie jakości oferowanego produktu poprzez wspieranie finansowe nauki, uwalniające pracowników od brzemienia wieloetatowości;

6.5 Świadomość zagrożeń

Należy być świadomym, iż osiągnięcie trwałej poprawy w rekrutacji studentów zagranicznych na uczelnie dolnośląskie i polskie jest zadaniem trudnym i wymaga długotrwałego wysiłku. Oprócz bowiem słabego zaplecza naukowego, które jest dziedzictwem wieloletnich zaniedbań i niedofinansowania nauki w Polsce, oprócz wysokich kosztów organizacyjno-finansowych kampanii promocyjnych wychodzących poza granice kraju, wpływ na to ma także słaba pozycja Polski w Europie, stanowiąca trudny do usunięcia relikt myślenia kolonialnego Zachodu, jakie kształtowało się praktycznie od okresu oświecenia. Myślenie to wymusza marginalizację wielkich obszarów polskiej, a ściślej polskojęzycznej, nauki i edukacji akademickiej. Wydaje się, jakby w Europie nadal obowiązywała wywodząca się z minionych stuleci zasada: *slavica non leguntur* (języków/pism słowiańskich nie czyta się)[69]. Trudno więc sobie wyobrazić, że Wrocław lub Województwo Dolnośląskie zmienią tę sytuację dzięki własnej akcji promocyjnej.

Głęboką strukturalną przeszkodą jest również brak spektakularnych, rozpoznawalnych w świecie osiągnięć naukowych Wrocławia. Co prawda w przygotowanej przez Wydawnictwo Dolnośląskie *Encyklopedii Wrocławia* znaleźć można hasła „wrocławska szkoła chemii nieorganicznej", „wrocławska szkoła

[69] W leksykonie *Łacina na co dzień* opatrzono przypiskiem „zasada nauki niemieckiej" (Jędraszko 1987: 343).

elektroenergetyki", „wrocławska szkoła matematyczna", „wrocławska szkoła materiałoznawstwa elektrycznego i elektrotechnologii", „wrocławska szkoła technologii chemicznej" oraz „wrocławska szkoła chemii fizycznej" (Harasimowicz 2000). Jednak rozpoznawalność tych szkół jest stosunkowo niewielka – deskryptor „wrocławska szkoła naukowa" daje w wyszukiwarce Google zaledwie pięć trafień (!), wskazujących na osiągnięcia z zakresu materiałoznawstwa elektrycznego i elektrotechnologii (Pohl 2008) oraz systemów informatyki i sterowania (szkoła stworzona przez prof. Zdzisława Bubnickiego)[70]; poszukiwania podobnymi deskryptorami, w których przymiotnik „naukowa" zastąpiono nazwami konkretnych dziedzin (matematyki, informatyki, antropologii, chemii itd.), także dają stosunkowo mizerne efekty, które raczej nie przyciągną ambitnych studentów[71].

Świadectwem frustracji, spowodowanej brakiem własnych sukcesów, jest uporczywe odwoływanie się niektórych przedstawicieli elit wrocławskich do powszechnie uznawanych dokonań naukowych niemieckich badaczy, przed rokiem 1939 związanych w jakiś sposób z miastem Breslau (przykładem jest słynna lista wrocławskich noblistów). Po 1945 roku na obszarze dzisiejszego Dolnego Śląska nastąpiło całkowite zerwanie ciągłości państwowości niemieckiej i wszystkich jego instytucji, także naukowych, oraz całkowita wymiana ludności, co oznacza, że odwołania takie są nieuprawnione i można je stosować jedynie w kontekście historycznym.

Kwestią ostatnią jest słabe skomunikowanie Wrocławia z otoczeniem (brak nowoczesnych dróg na osi północ–południe, niewielka liczba lotów i połączeń kolejowych), a także stosunkowo niski komfort życia w Polsce i na Dolnym Śląsku. Uwarunkowania te skutecznie powstrzymują studentów z bogatszych krajów Europy Zachodniej przed przyjazdem na studia do Polski, ale ich poprawa nie leży w gestii uczelni wyższych.

[70] http://pryzmat.pwr.wroc.pl/Pryzmat_175/175bub~1.html, dostęp 20 listopada 2009.

[71] Nieco korzystniej przedstawiają się rezultaty wyszukiwania danych o nauce wrocławskiej poprzez deskryptory „metoda wrocławska" oraz „Wroclaw method".

Aneks

Poniżej podano szczegółowe wyniki pomiarów odwiedzalności stron WWW uczelni polskich i europejskich, przedstawione w postaci syntetycznej na rysunkach 4 i 4a. Spis zawiera odsetek wejść na strony WWW konkretnych szkół oraz wartości uśrednione dla państw, a w wypadku Polski – również dla ośrodków. Brak danych liczbowych przy nazwie uczelni oznacza pozycję daleko poza grupą pierwszych stu tysięcy uwzględnionych stron WWW – przy mało odwiedzanych adresach WWW pomiary zewnętrzne dają wyniki przypadkowe i niewiarygodne.

Dobór jednostek w poszczególnych krajach podporządkowany był metodzie reprezentacyjnej i nie musiał obejmować wszystkich szkół wyższych. W większości wypadków udało się jednak osiągnąć poziom bliski kompletności. Pomiarów dokonano za pośrednictwem serwisu Alexa w okresie od 1 stycznia 2009 do końca maja 2009, trzykrotnie dla każdej uczelni. Należy podkreślić, że Internet jest strukturą dynamiczną, tak więc przedstawione tu wyniki są reprezentatywne przede wszystkim dla badanego okresu. Mniej stabilne regiony Europy mogą natomiast w stosunkowo krótkim czasie zmienić swoją pozycję.

Najsłabsze wyniki w rankingu zajęły kraje Półwyspu Bałkańskiego. Wynika to jednak z niestabilności nazw instytucji i ich adresów sieciowych, które na skutek lokalnych wojen i powstawania nowych państw ulegały w ostatnich latach dużym zmianom. W wypadku Albanii i Chorwacji serwis nie wykazał żadnych wysoko notowanych uczelni, nie został również rozpoznany Uniwersytet w Belgradzie, co na pewno nie odpowiada rzeczywistej pozycji centralnych uczelni serbskich i chorwackich. Poza grupą pierwszych stu tysięcy adresów znalazły się, zapewne z przyczyn technicznych, również niektóre renomowane uczelnie Europy Zachodniej (między innymi francuskie Wielkie Szkoły: ENA, École Nationale des Ponts et Chaussées oraz Institut Polytechnique de Grenoble). Mimo tych zastrzeżeń prezentowane wyniki można uważać za wiarygodne dla badane-

go okresu, ponieważ błąd pomiaru w pozostałych, bardziej stabilnych regionach Europy, jest niewielki. Wykazało to przedstawione w rozdziale pierwszym porównanie danych z monitoringu wewnętrznego Politechniki Wrocławskiej i zewnętrznego serwisu Alexa (Rys. 2).

POLSKA (średnia) **16,1%**

Katowice / Gliwice (średnia) **12,3%**
Uniwersytet Śląski w Katowicach (http://www.us.edu.pl) 16,7%
Politechnika Śląska (http://www.polsl.pl) 10,5%
Akademia Ekonomiczna (http://www.ae.katowice.pl) 9,6%
Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach (http://www.slam.katowice.pl)
Akademia Muzyczna (http://www.am.katowice.pl)
Akademia Sztuk Pięknych (http://www.asp.katowice.pl)
AWF im. Jerzego Kukuczki (http://www.portal.awf.katowice.pl)

Kraków (średnia) **17,5%**
Uniwersytet Jagielloński (http://www.uj.edu.pl) 19,5%
Politechnika Krakowska (http://www.pk.edu.pl) 17,9%
Akademia Górniczo-Hutnicza (http://www.agh.edu.pl) 28,0%
Uniwersytet Ekonomiczny (http://nowa.uek.krakow.pl) 4,7%
Uniwersytet Rolniczy (http://www.ar.krakow.pl)
Uniwersytet Pedagogiczny (http://www.wsp.krakow.pl)
Akademia Muzyczna w Krakowie (http://www.amuz.krakow.pl)
Akademia Sztuk Pięknych (http://www.asp.krakow.pl)
Akademia Wychowania Fizycznego (http://www.awf.krakow.pl)

Poznań (średnia) **21,1%**
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (http://www.amu.edu.pl) 26,6%
Politechnika Poznańska (http://www2.put.poznan.pl) 26,4%
Uniwersytet Ekonomiczny (http://www.ue.poznan.pl) 10,3%
Uniwersytet Medyczny (http://www.amp.edu.pl)
Uniwersytet Przyrodniczy (http://www.au.poznan.pl)
Akademia Muzyczna (http://www.amuz.poznan.pl)
Akademia Sztuk Pięknych (http://www.asp.poznan.pl)
AWF (http://www.awf.poznan.pl)

Warszawa (średnia) **16,1%**
Uniwersytet Warszawski (http://www.uw.edu.pl) 14,9%
Politechnika Warszawska (http://www.pw.edu.pl) 23,3%
SGH (http://www.sgh.edu.pl) 22,0%
SGGW (http://www.sggw.pl) 4,3%
Warszawski Uniwersytet Medyczny (http://www.wum.edu.pl)
UKSW (http://www.uksw.edu.pl/pl)
Uniwersytet Muzyczny im. F. Chopina (http://www.chopin.edu.pl)

Akademia Sztuk Pięknych W Warszawie (http://www.asp.waw.pl)
Akademia Wychowania Fizycznego (http://www.awf.edu.pl)

Wrocław (średnia) **16,1%**
Uniwersytet Wrocławski (http://www.uni.wroc.pl) 16,1%
Politechnika Wrocławska (http://www.pwr.wroc.pl) 16,0%
Uniwersytet Przyrodniczy (http://www.ar.wroc.pl)
Uniwersytet Ekonomiczny (http://www.ue.wroc.pl)
Akademia Medyczna (http://www.am.wroc.pl)
Akademia Sztuk Pięknych (http://www.asp.wroc.pl
Akademia Muzyczna (http://www.amuz.wroc.pl)
AWF (http://www.awf.wroc.pl)

Pozostałe państwa Europy

ALBANIA (brak rozpoznania)
The University of New York Tirana (http://www.unyt.edu.al)
University of Tirana (http://www.unitir.edu.al)

ANGLIA (średnia) **63,9%**
University of London (http://www.london.ac.uk) 76,6%
University College of London (http://www.ucl.ac.uk) 69,5%
University of Westminster (http://www.wmin.ac.uk) 46,4%
University of Bristol (http://www.bristol.ac.uk) 51,7%
University of the West of England (http://www.uwe.ac.uk) 44,5%
University of Liverpool (http://www.liv.ac.uk) 56,1%
University of Leeds (http://www.leeds.ac.uk) 67,6%
Cardiff University (http://www.cardiff.ac.uk) 71,7%
Newcastle University (http://www.ncl.ac.uk) 62,5%
University of Aston (http://www.aston.ac.uk) 45,8%
University of Birmingham (http://www.bham.ac.uk) 61,9%
University of Oxford (http://www.ox.ac.uk) 74,6%
University of Cambridge (http://www.cam.ac.uk) 79,9%
University of Manchester (http://www.manchester.ac.uk) 60,8%
Leeds Metropolitan University (http://www.leedsmet.ac.uk)
Liverpool Hope University (http://www.hope.ac.uk)

AUSTRIA (średnia) **50,1%**
Paris-Lodron-Universität Salzburg (http://www.uni-salzburg.at) 29,0%
Leopold-Franzens-Universität Innsbruck (http://www.uibk.ac.at) 66,6%
Technische Universität Graz (http://portal.tugraz.at) 54,6%
Karl-Franzens-Universität Graz (http://www.uni-graz.at) 51,8%

Johannes Kepler Universität Linz (http://www.jku.at) 39,9%
Universität Wien (http://www.univie.ac.at) 46,4%
Technische Universität Wien (http://www.tuwien.ac.at) 62,0%
Fachhochschule Salzburg (http://www.fh-salzburg.ac.at)
Private Universität für Gesundheitswissenschaften (http://www.umit.at)

BELGIA (średnia) 64,3%
Université Libre de Bruxelles (http://www.ulb.ac.be) 49,7%
Vrije Universiteit Brussel (http://www.vub.ac.be) 70,9%
Ghent University (http://www.ugent.be) 72,5%
College d'Europe (http://www.coleurop.be)

BOŚNIA I HERCEGOWINA 13,1%
Univerzitet u Sarajevu (http://www.unsa.ba) 13,1%

BUŁGARIA (średnia) 18,8%
University of National and World Economy (http://www.unwe.acad.bg) 21,5%
Uniwersytet w Sofii (http://www.uni-sofia.bg) 18,8%
New Bulgarian University (http://www.nbu.bg) 10,1%
The Plovdiv University „Paisiy Hilendarski" (http://www.pu.acad.bg) 24,9%
Technical University of Sofia (http://www.tu-sofia.bg)
Technical University Varna (http://www.tu-varna.bg)
Varna Free University Chernorizetz Hrabar (http://www.vfu.bg)
University of Economy in Varna (http://www.ue-varna.bg)
Burgas Free University (http://www.bfu.bg)
University Prof. dr Asen Zlatarov (http://www.btu.bg)
Agricultural University in Plovdiv (http://www.au-plovdiv.bg)
Medical University in Plovdiv (http://meduniversity-plovdiv.bg)

CHORWACJA (brak rozpoznania)
Tehničko Veleučilište u Zagrebu (http://web.vtszg.hr)
Uniwersytet w Zagrzebiu (http://www.unizg.hr)
Sveučilište u Zagrebu (http://www.unizg.hr)
Sveučilište u Rijeci (http://www.uniri.hr)
Sveučilište u Splitu (http://www.unist.hr)

CZECHY (średnia) 32,2%
Univerzita Karlova v Praze (http://www.cuni.cz) 35,8%
České Vysoké Učení Technické v Praze (http://www.cvut.cz) 42,0%
Vysoká Škola Ekonomická v Praze (http://www.vse.cz) 18,8%
Masarykova Univerzita (http://www.muni.cz) 30,1%
Vysoké Učení Technické v Brně (http://www.vutbr.cz) 47,9%
Mendelova Lesnická a Zemědělská Univerzita v Brně (http://www.mendelu.cz) 12,0%

Akademie Múzických Umění v Praze (http://www.amu.cz)
Janáčkova Akademie Múzických Umění v Brně (http://www.jamu.cz)
Veterinární a Farmaceutická Univerzita Brno (http://www.vfu.cz)

DANIA (średnia) **39,6%**
København Universitet (http://www.ku.dk) 48,5%
Handelshøjskolen i København (http://www.cbs.dk) 35,3%
IT-Universitetet i København (http://www1.itu.dk) 71,9%
Danmarks Pædagogiske Universitetsskole – Aarhus Universitet (http://www.dpu.dk) 27,2%
Det Farmaceutiske Fakultet (http://www.dfuni.dk)

ESTONIA (średnia) **36,9%**
Tallinna Ülikool (Uniwersytet Talliński) (http://www.tlu.ee) 35,9%
Uniwersytet w Tartu (http://www.ut.ee) 37,9%

FINLANDIA (średnia) **55,6%**
Helsingin Yliopisto (Uniwersytet Helsiński) (http://www.helsinki.fi) 44,1%
Teknillinen Korkeakoulu (Techniczny Uniwersytet Helsiński) (http://www.tkk.fi) 67,0%
Helsingin Kauppakorkeakoulu (Szkoła Ekonomii, http://www.hse.fi)
Finnish Academy of Fine Arts (Akademia Sztuk Pięknych w Helsinkach, http://www.kuva.fi)
Arcada Polytechnic (http://www.arcada.fi)
Diaconia University of Applied Sciences (http://www.diak.fi)
Sibelius Academy (http://www.siba.fi)
Swedish School of Economics and Business Administration (http://www.hanken.fi)
Theatre Academy Helsinki (http://www.teak.fi)

FRANCJA (średnia) **47,0%**
Université de Lille 1 (http://www.univ-lille1.fr) 56,3%
Université de Lille 2 (http://www.univ-lille2.fr) 32,1%
Université de Lille 3 (http://www.univ-lille3.fr) 41,5%
Université de Reims Champagne-Ardenne (http://www.univ-reims.fr) 34,9%
Université de Rouen (http://www.univ-rouen.fr) 45,1%
Université de Rennes 1 (http://www.univ-rennes1.fr) 55,8%
Université de Rennes 2 (http://www.uhb.fr) 27,2%
Institut National des Sciences Appliquées de Rennes (http://www.insa-rennes.fr) 41,5%
Université de Bordeaux 1 (http://www.u-bordeaux1.fr) 62,1%
Université de Bordeaux 2 (http://www.u-bordeaux2.fr) 47,6%
Université de Toulouse 1 (http://www.univ-tlse1.fr) 41,6%
Université de Toulouse 2 (http://www.univ-tlse2.fr) 33,7%
Université Montpellier 1 (http://www.univ-montp1.fr) 41,4%
Université Montpellier 2 (http://www.univ-montp2.fr) 48,9%
IUT de Béziers (http://www.iutbeziers.univ-montp2.fr) 45,2%
Université Lyon 1 (http://www.univ-lyon1.fr) 57,0%

Université Lyon 2 (http://www.univ-lyon2.fr) 37,9%
Université Grenoble 1 (http://www.ujf-grenoble.fr) 56,3%
Université Nancy 2 (http://www.uhp-nancy.fr) 54,0%
Université Nancy 2 (http://www.univ-nancy2.fr) 38,3%
Université de Metz (http://www.univ-metz.fr) 53,0%
Universite Louis Pasteur (Strasbourg 1) (http://www-ulp.u-strasbg.fr) 63,1%
Université de Provence 1 (http://www.univ-provence.fr) 47,8%
L'Universite de la Mediterrannee (http://www.univmed.fr) 36,0%
Ecole Polytechnique (http://www.polytechnique.fr) 74,6%
Universite Paris 1 (http://www.univ-paris1.fr) 47,7%
Universite Paris 2 (http://www.u-paris2.fr) 30,3%
Universite Paris 3 (http://www.univ-paris3.fr) 44,8%
Universite Paris 5 (http://www.univ-paris5.fr) 49,3%
Universite Paris 6 (http://www.upmc.fr) 52,3%
Universite Paris 7 (http://www.univ-paris-diderot.fr) 38,2%
Universite Paris 8 (http://www.univ-paris8.fr) 44,7%
École Centrale de Nantes (http://www.ec-nantes.fr)
École Centrale de Lyon (http://www.ec-lyon.fr)
Institut Polytechnique de Grenoble (http://www.grenoble-inp.fr)
ICN Graduate Business School (http://www.icn-groupe.fr)
Ecole Publique d'Ingénieurs et d'Architectes de Strasbourg (http://www.insa-strasbourg.fr)
Ecole Nationale d'Administration (http://www.ena.fr)
École des Hautes Etudes en Sciences Sociales Marseille (http://www.ehess.fr)
École Nationale des Ponts et Chaussées (http://www.enpc.fr)
Universite Paris 4 (http://www.univ-paris4.fr)

GRECJA (średnia) **16,8%**
National Technical University of Athens (http://www.ntua.gr) 30,6%
Athens University of Economics and Business (http://www.aueb.gr) 15,5%
University of Macedonia (Economic and Social Sciences) (http://www.uom.gr) 22,6%
Aristotle University of Thessaloniki (http://www.auth.gr) 12,2%
Technological Educational Institute of Thessaloniki (http://www.teithe.gr) 15,2%
Hellenic Open University (http://www.eap.gr) 4,1%
University of Patras (http://www.upatras.gr) 21,7%
TEI of Patras (http://www.teipat.gr)
Agricultural University of Athens (http://www.aua.gr)
Harokopio University (http://kallithea.hua.gr)

HISZPANIA (średnia) **59,5%**
Universidad Politécnica de Madrid (http://www2.upm.es) 68,5%
Universidad Rey Juan Carlos (http://www.urjc.es) 34,0%
Universitat de Barcelona (http://www.ub.edu) 52,4%
Universidad Politécnica de Cataluña (http://www.upc.es) 62,2%

University of Basque country (http://www.ehu.es) 84,3%
Deusto University (http://www.deusto.es) 51,9%
Universidad de Valladolid (http://www.uva.es) 74,2%
University of Burgos (http://www.ubu.es) 56,0%
University of Zaragoza (http://wzar.unizar.es) 64,5%
Universidad Politécnica de Valencia (http://www.upv.es) 45,7%
Universidad de València (http://www.uv.es) 59,3%
Universidad de Sevilla (http://www.us.es) 70,6%
Universidad de Salamanca (http://campus.usal.es) 57,5%
Universidad de Córdoba (http://www.uco.es) 52,1%

HOLANDIA (średnia) 44,9%
Erasmus Universiteit Rotterdam (http://www.eur.nl) 31,0%
Uniwersytet (http://www.uu.nl) 50,8%
Universiteit van Amsterdam (http://www.uva.nl) 52,9%
Hogeschool Rotterdam (http://www.hogeschool-rotterdam.nl)

IRLANDIA (średnia) 40,6%
University College Dublin (http://www.ucd.ie) 37,4%
Dublin Institute of Technology (http://www.dit.ie) 40,3%
Univwersity of Limerick (http://www.ul.ie) 44,2%
Limerick Institute of Technology (http://www.lit.ie)

LITWA (średnia) 19,9%
Vilniaus Universitetas (http://www.vu.lt) 19,9%
Mykolo Romerio Universitetas (http://www.mruni.lt)
Uniwersytet Polski w Wilnie (http://www.uspv.lt)

MACEDONIA (średnia) 14,5%
Ss. Cyril and Methodius University Skopje (http://www.ukim.edu.mk) 14,5%
European University (http://www.eurm.edu.mk)

NIEMCY (średnia) 21,4%
Universität Aachen (http://www.rwth-aachen.de) 26,2%
Humboldt-Universität zu Berlin (www.hu-berlin.de) 26,6%
Freie Universität Berlin (http://www.fu-berlin.de) 27,8%
Technische Universität Berlin (http://www.tu-berlin.de) 25,1%
Ruhr-Universität Bochum (http://www.ruhr-uni-bochum.de) 14,5%
Universität Bonn (http://www1.uni-bonn.de) 34,5%
Universität Bremen (http://www.uni-bremen.de) 18,0%
Technische Universität Braunschweig (http://www.tu-braunschweig.de) 25,5%
Technische Universität Dortmund (http://www.uni-dortmund.de) 12,0%
Technische Univesität Dresden (http://tu-dresden.de) 26,5%
Albert-Ludwigs-Universität Freiburg (http://www.uni-freiburg.de) 22,9%

Leibniz Universität Hannover (http://www.uni-hannover.de) 14,5%
Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg (http://www.uni-heidelberg.de) 26,9%
Universität Hamburg (http://www.uni-hamburg.de) 22,4%
Universität Karlsruhe (http://www.uni-karlsruhe.de) 24,0%
Universität zu Köln (http://www.uni-koeln.de) 19,6%
Universität Leipzig (http://www.uni-leipzig.de) 26,6%
Otto-von-Guericke-Universität Magdeburg (http://www.uni-magdeburg.de) 14,0%
Johannes Gutenberg-Universität Mainz (http://www.uni-mainz.de) 16,8%
Technische Universität München (http://portal.mytum.de) 11,6%
Ludwig-Maximilians-Universität München (http://www.en.uni-muenchen.de) 36,6%
Universität Erlangen-Nürnberg (http://www.uni-erlangen.de) 17,1%
Eberhard Karls Universität Tübingen (http://www.uni-tuebingen.de) 19,0%
Universität Stuttgart (http://www.uni-stuttgart.de) 29,4%
Universität Würzburg (http://www.uni-wuerzburg.de) 17,3%
Hochschule für Musik Hanns Eisler Berlin (http://www.hfm-berlin.de)
Universität der Künste Berlin (http://www.hdk-berlin.de)
Hochschule für Technik Stuttgart (http://www.hft-stuttgart.de)
Hochschule für Technik und Wirtschaft Dresden/FH (http://www.htw-dresden.de)
Hochschule für Bildende Künste Dresden (http://www.hfbk-dresden.de)
Hochschule für Musik „Carl Maria von Weber" Dresden (http://www.hfmdd.de)
Hochschule für Musik und Theater Felix Mendelssohn Bartholdy (http://www.hmt-leipzig.de)
Hochschule für Technik, Wirtschaft und Kultur Leipzig (http://www.htwk-leipzig.de)

NORWEGIA (średnia) **54,3%**
Uniwersytet w Oslo (http://www.uio.no) 54,8%
Uniwersytet w Bergen (http://www.uib.no) 44,6%
Uniwersytet w Tromsoe (http://www2.uit.no) 53,2%
Norweski Uniwersytet Nauki i Technologii (http://www.ntnu.no) 64,5%
Norweska Szkoła Ekonomii i Zarządzania (http://www.nhh.no)

PORTUGALIA (średnia) **49,3%**
Universidade de Lisboa (http://www.ul.pt) 60,7%
Universidade Técnica de Lisboa (http://www.utl.pt) 53,9%
Universidade do Porto (http://sigarra.up.pt) 52,4%
Instituto Politécnico do Porto (http://www.ipp.pt) 32,5%
Universidade do Minho (http://www.uminho.pt) 47,0%

RUMUNIA (średnia) **24,6%**
Academia de Studii Economice Bucureşti (http://www.ase.ro) 14,6%
Universitatea Politehnica din Bucureşti (http://www.pub.ro) 34,6%
Academia Tehnică Militară din Bucureşti (http://www.mta.ro)
Universitatea Cretină Dimitrie Cantemir (http://www.ucdc.ro)
Academia Fortelor Aeriene „Henri Coandă" (http://www.afahc.ro)

Academia Navală Mircea cel Bătrân (http://www.anmb.ro)
Universitatea „Andrei Şaguna” (http://www.andreisaguna.ro)
Universitatea Ovidius (http://www.univ-ovidius.ro)
Universitatea de Medicină şi Farmacie din Craiova (http://www.umfcv.ro)
Universitatea din Craiova (http://cis01.central.ucv.ro)

SERBIA/CZARNOGÓRA (średnia) 19,3%
University of Novi Sad (http://www.ns.ac.yu) 16,3%
University of Niš (http://ban.junis.ni.ac.yu) 22,3%
University of Belgrade (http://www.bg.ac.yu)
English School of Business (http://www.esb.edu.yu)
University of Kragujevac (http://www.kg.ac.yu)
Univerzitet Crne Gore (http://www.ucg.cg.ac.yu)

SŁOWACJA (średnia) 19,7%
Univerzita Komenského v Bratislave (http://www.uniba.sk) 21,1%
Slovenská Technická Univerzita v Bratislave (http://www.stuba.sk) 18,3%

SŁOWENIA (średnia) 19,4%
Univerza v Mariboru (http://www.uni-mb.si) 18,5%
University of Ljubljana (http://www.uni-lj.si) 20,3%

SZKOCJA (średnia) 69,8%
University of Glasgow (http://www.gla.ac.uk) 72,1%
Glasgow Caledonian University (http://www.gcal.ac.uk) 32,1%
University of Edinburgh (http://www.ed.ac.uk) 79,5%
University of Aberdeen (http://www.abdn.ac.uk) 74,6%
Robert Gordon University (http://www.rgu.ac.uk) 81,2%
Queen Margaret University (http://www.qmu.ac.uk)

SZWAJCARIA (średnia) 80,6%
Eidgenössische Technische Hochschule Zürich (http://www.ethz.ch) 80,7%
École Polytechnique Fédérale de Lausanne, EPFL (http://www.epfl.ch) 83,1%
Uniwersytet w Genewie (http://www.unige.ch) 77,9%

SZWECJA (średnia) 43,5%
Stockholms Universitet (http://www.su.se) 36,7%
Kungliga Tekniska Högskolan (http://www.kth.se) 28,1%
Karolinska Institutet (http://ki.se) 58,6%
Chalmers tekniska högskola (CTH) (http://www.chalmers.se) 60,9%
Göteborgs Universitet (http://www.gu.se) 30,9%

UKRAINA (średnia) **25,7%**
Національний Технічний Університет України / Київський Політехнічний Інститут (http://www.ntu-kpi.kiev.ua) 31,3%
Львівський Національний Університет Імені Івана Франка (http://www.lnu.edu.ua) 17,7%
Львівська Політехніка / Національний Університет (http://www.lp.edu.ua) 22,6%
Києво-Могилянська Академія (http://www.ukma.kiev.ua)
Київський Національний Університет Будівництва і Архітектури (КНУБА) (http://www.knuba.edu.ua/ua)
Вищий Інститут Релігійних Наук Святого Томи Аквінського (http://it.dominic.ua)

WĘGRY (średnia) **38,4%**
Budapesti Corvinus Egyetem (BCE) (http://www.uni-corvinus.hu) 10,7%
Budapesti Müszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (Budapest University of Technology and Economics) (http://portal.bme.hu) 40,5%
Eötvös Loránd University (http://www.elte.hu) 29,2%
Central European University (http://www.ceu.hu) 93,2%
Uniwersytet Medyczny im. Semmelweisa w Budapeszcie (http://www.usn.hu) 18,2%
Liszt Ferenc Academy of Music (http://www.zeneakademia.hu)
Hungarian Academy of Fine Arts (http://www.mke.hu)

WŁOCHY (średnia) **13,0%**
Università degli Studi di Trieste (http://www.univ.trieste.it) 20,2%
Politecnico di Torino (http://www.polito.it) 22,7%
Università degli Studi di Torino (http://www.unito.it) 11,2%
Università „Bocconi" Milano (http://www.uni-bocconi.it) 11,6%
Politecnico di Milano (http://www.polimi.it) 20,7%
Università degli Studi di Genova (http://www.unige.it) 18,3%
Università „Cà Foscari" di Venezia (http://www.unive.it) 15,6%
Universita di Bologna (http://www.eng.unibo.it) 17,2%
Università degli Studi di Firenze (http://www4.unifi.it) 12,0%
Università degli Studi di Perugia (http://www.unipg.it) 4,0%
Università degli Studi di Roma Tre (http://www.uniroma3.it) 7,4%
Università degli Studi di Roma „Tor Vergata" (http://web.uniroma2.it) 10,8%
Università di Roma Sapienza (http://www.uniroma1.it) 12,4%
Università degli Studi di Bari (http://www.uniba.it) 8,9%
Università degli studi di Udine (http://www.uniud.it) 17,4%
Università degli Studi di Palermo (http://portale.unipa.it) 5,7%
Università degli Studi di Napoli Parthenope (http://www.uninav.it)
The American University of Rome (http://www.aur.edu)

Bibliografia

Ammon Ulrich (1998), *Ist Deutsch noch internationale Wissenschaftssprache? Englisch auch für die Lehre an den deutschsprachigen Hochschulen*. Berlin, New York: de Gruyter.

Bossak Jan (2004), *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna kraju i przedsiębiorstw*. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa.

Dołęgowski Tomasz (2002), *Konkurencyjność instytucjonalna i systemowa w warunkach gospodarki globalnej*. Warszawa: SGH.

Harasimowicz Jan (red.) (2000), *Encyklopedia Wrocławia*. Współpraca Włodzimierz Suleja. Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskie.

Jędraszko Czesław (1987[1968]), *Łacina na co dzień*. Warszawa: Nasza Księgarnia.

Limański Andrzej, Sztefanycz Dmytr (red.) (2003), *Problemy zarządzania marketingowego w warunkach transformacji i integracji z Unią Europejską*. Katowice, Ternopil: Wyższa Szkoła Zarządzania Marketingowego i Języków Obcych w Katowicach, Instytut Ekonomiki i Przedsiębiorczości w Ternopilu.

Pawłowski Adam (2008), *Zadania polskiej polityki językowej w Unii Europejskiej*. In: Warchala J., Krzyżyk D. (red.), *Polska polityka językowa w Unii Europejskiej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 113–147.

Pisarek Walery (2008), *Wstęp do nauki o komunikowaniu*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.

Pohl Zbigniew (2008), *Wrocławska szkoła naukowa materiałoznawstwa elektrycznego i elektrotechnologii jako czynnik rozwoju inżynierii wysokonapięciowej*. „Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej" 24, 111–114. Wyd. elektroniczne: http://www.ely.pg.gda.pl/zn/?artykul=215

Szopik Katarzyna (2007), *Innowacyjność przedsiębiorstw w aspekcie wzrostu konkurencyjności gospodarki*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego" 453 (8), 295–300.

Wallerstein Immanuel M. (2007a), *Analiza systemów-światów*. Warszawa: Dialog.

Wallerstein Immanuel M. (2007b), *Europejski uniwersalizm*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Wykaz tabel

Tab. 1 Pierwsze 20 państw według liczby dostępów do strony WWW Politechniki Wrocławskiej (dane z maja 2009) 20
Tab. 2 Studenci Erasmusa w Polsce w latach 1998–2007 24
Tab. 3 Rozkład wyjazdów i przyjazdów studentów w programie Erasmus w państwach Europy według różnicy P-W (lata 2005/06) 27
Tab. 4 Rozkład wyjazdów i przyjazdów studentów w programie Erasmus w państwach Europy według liczby przyjazdów (lata 2005/06) 29
Tab. 5 Rozkład wyjazdów i przyjazdów studentów w programie Erasmus w państwach europejskich według wskaźnika SWA (lata 2005/06) 30
Tab. 6 Państwa docelowe polskich stypendystów i państwa pochodzenia studentów Erasmusa w Polsce w latach 1998–2006 (według liczby przyjazdów) 31
Tab. 7 Polscy i zagraniczni studenci studiów stacjonarnych według ośrodków (2006/07) .. 33
Tab. 8 Liczba obcokrajowców studiujących stacjonarnie na Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 2006–2008 33
Tab. 9 Polscy i zagraniczni studenci studiów stacjonarnych według profilu uczelni (2006/07) 34
Tab. 10 Wyjazdy i przyjazdy studentów polskich w ramach programu Erasmus w latach 1998–2006 (według ośrodków i salda wymiany akademickiej) 35
Tab. 11 Wyjazdy i przyjazdy studentów polskich w ramach programu Erasmus w latach 1998–2006 (według profilu uczelni i salda wymiany akademickiej) 36
Tab. 12 Studia w językach obcych w ofercie ogólnopolskiej według specjalności 43
Tab. 13 Studia w językach obcych w głównych polskich ośrodkach 43
Tab. 14 Studia w językach obcych w ofercie uczelni Wrocławia według specjalności 46
Tab. 15 Studia w językach obcych w ofercie uczelni Wrocławia 46

Wykaz ilustracji

Rys. 1 Strona serwisu Alexa (dostęp: maj 2009) 17
Rys. 2 Serwis monitorujący pochodzenie ruchu na adresie Politechniki Wrocławskiej (www.pwr.wroc.pl), początek listy 19
Rys. 3 Procent odwiedzin z zagranicy stron WWW największych uczelni w głównych ośrodkach akademickich Polski 21
Rys. 4 Procent odwiedzin z zagranicy stron WWW największych uczelni wyższych w wybranych państwach Europy 22
Rys. 4a Procent odwiedzin z zagranicy stron WWW największych uczelni wyższych w wybranych państwach Europy (układ przestrzenny) 23
Rys. 5 Wyjazdy z Polski i przyjazdy do Polski studentów w ramach programu Erasmus 26
Rys. 6 Różnica pomiędzy liczbą wyjazdów i przyjazdów studentów w ramach programu Erasmus (dane dla Polski) 26
Rys. 7 Iloraz liczby studentów przyjeżdżających do wyjeżdżających w ramach programu Erasmus (dane dla Polski) 27
Rys. 8 Polskie ośrodki akademickie według liczby programów studiów oferowanych w językach obcych (dane za 2008) 45
Rys. 8a Polskie ośrodki akademickie według liczby programów studiów oferowanych w językach obcych (dane za 2008) 45

Prof. Adam Pawłowski jest absolwentem Wydziału Informatyki i Zarządzania Politechniki Wrocławskiej oraz Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego (kierunek filologia romańska). Stopień doktora uzyskał na Uniwersytecie w Lozannie, a doktora habilitowanego na Uniwersytecie Warszawskim. Jest autorem trzech książek i ponad siedemdziesięciu artykułów naukowych. Jego zainteresowania badawcze obejmują naukę o języku i komunikacji, medioznawstwo, zarządzanie informacją oraz zagadnienia z pogranicza nauk ścisłych i humanistyki. W ostatnich latach prowadził m.in. badania potencjału naukowego Dolnego Śląska (*Próba oceny naukowego potencjału Wrocławia i Dolnego Śląska*, Wrocław 2008), występował też jako ekspert Biura Analiz i Dokumentacji Senatu RP. Obecnie zatrudniony w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego.

ISBN 978-83-60683-05-7